

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Matjaž Peklaj

Mentor: izredni profesor dr. Marjan Malešič

**SPREMEMBE V STRATEGIJI DELOVANJA SODOBNIH
TERORISTIČNIH ORGANIZACIJ**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

ZAHVALA

Diplomsko delo sem opravljal na Katedri za obramboslovje na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, pod mentorstvom profesorja doktorja Marjana Malešiča, ki se mu iskreno zahvaljujem za napotke in diskusije, ter vsem drugim, ki so mi karkoli pomagali, najlepša hvala.

KAZALO

<i>SEZNAM KRATIC</i>	<i>vi</i>
1. UVOD	1
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	3
2.1 Opredelitev predmet preučevanja	3
2.2 Cilji preučevanja	3
2.3 Hipoteze	4
2.3.1 Izvedene hipoteze	4
2.4 Temeljni pojmi	4
2.5 Metode dela	6
3. KAJ JE TERORIZEM ?	7
3.1 Definicije terorizma	7
3.2 Terorizem v odnosu do sorodnih pojavov	8
3.3 Tipologije terorizma	8
3.4 Značilnosti terorizma in terorističnih organizacij	10
3.4.1 Splošne značilnosti terorizma in terorističnih organizacij	10
3.4.2 Značilnosti klasičnega terorizma	13
3.5 Vzroki in motivacija za terorizem	14
3.5.1 Vzroki za terorizem	14
3.5.2 Motivacija	17
3.5.2.1 Racionalna motivacija	17
3.5.2.2 Psihološka motivacija	17
3.5.2.3 Kulturna motivacija	18

3.6 Teroristično okolje in udeleženci	19
3.6.1 Teroristično okolje	19
3.6.1.1 Monolitno teroristično okolje	19
3.6.1.2 Multipolarno teroristično okolje	19
3.6.1.3 Šibko multipolarno teroristično okolje	20
3.6.1.4 Celično teroristično okolje	20
3.6.2 Udeleženci v terorističnem okolju	21
4. RAZVOJ TERORIZMA IN TERORISTIČNE STRATEGIJE	23
4.1 Začetki terorizma (pred pojavom besede teror – terorizem)	23
4.1.1 Hašašinski terorizem	23
4.2 Terorizem v 19. stoletju	25
4.3 Terorizem v 20. stoletju	26
4.3.1 Ideološki terorizem 20. stoletja	26
4.3.2 Separatistični terorizem	27
4.4 Terorizem ob koncu 20. stoletja	28
4.4.1 Razvoj samomorilskih napadov	28
4.4.2 Nove organizacijske oblike terorističnih organizacij v 90. letih 20. stoletja	32
4.4.3 Koncept nekonvencionalnega terorizma in asimetrične strategije	34
5. METODE TERORISTIČNEGA DELOVANJA	37
5.1 Klasične in že poznane metode	37
5.2 Orožje za množično uničevanje	38
5.3 Tarče teroristov	39
5.4 Tehnološki napredek	40
5.5 Koncept »mediji kot orožje«	40

6. ŠTUDIJE PRIMEROV	42
6.1 Teroristični napadi na WTC in Pentagon 11. septembra 2001	44
6.2 Teroristični napad na nočna kluba na Baliu 12. oktobra 2002	46
6.3 Teroristični napad na moskovsko gledališče 23. oktobra 2002	48
6.4 Teroristični napad na vlake v Madridu 11. marca 2004	50
6.5 Teroristični napad na šolo v Beslanu 1. septembra 2004	51
6.6 Podobnosti in razlike med analiziranimi napadi	54
7. SPREMEMBE PO 11. SEPTEMBRU 2001	58
7.1 Delovanje sodobnih terorističnih organizacij od 11. septembra 2001 do danes	58
7.2 Delovanje sodobnih terorističnih organizacij v prihodnosti	62
8. SKLEP	64
9. VIRI	68
PRILOGE	
Priloga 1: Seznam terorističnih organizacij pod okriljem Al Kajde	a)
Priloga 2: Narodnosti žrtev napada na Baliu in njihovo število	b)
Priloga 3: Tabela pregled analiziranih terorističnih napadov	c)
KAZALO GRAFOV	
Graf 1: Vzorec napadov v 90. letih 20. stoletja	36
Graf 2: Število mrtvih v analiziranih napadih	56
Graf 3: Najhujši teroristični napadi pred 11. septembrom 2001 in primerjava z	61

SEZNAM KRATIC

ETA	Euskadi Ta Askatasuna (<i>Baskovska separatistična organizacija</i>)
FLQ	Front du Liberation du Quebec (<i>Fronta za osvoboditev Quebeca</i>)
HAMAS	Harakat al Mukavama al Islamija (<i>Islamsko uporniško gibanje</i>)
IRA	Irish Republican Army (<i>Irska republikanska armada</i>)
LTTE	Liberation Tigers of Tamil Eelam (<i>Osvobodilni tigri tamilskega Ealama</i> – <i>skrajšano Tamilski tigri</i>)
PLO	Palestinian Liberation Organization (<i>Palestinska osvobodilna organizacija</i>)
ZDA	<i>Združene države Amerike</i>
ZN	<i>Združeni narodi</i>
WTC	World Trade Centre (<i>Svetovni trgovinski center</i>)

1. UVOD

Terorizem, politično motivirano nasilje, vojna brez napovedi in frontnih črt, je kljub ogorčenemu boju držav, da bi ga zatrle, še vedno in vse bolj prisoten v našem okolju.

Na začetku 21. stoletja terorizem kaže grozljivejšo podobo kot kdajkoli prej. Primeri za to so teroristični napadi na Svetovni trgovinski center v New Yorku in na Pentagon v Washingtonu 11. septembra 2001, na nočna kluba na Baliu 12. oktobra 2002, na gledališče v Moskvi 23. oktobra 2002, vlake v Madridu 11. marca 2004, na šolo v Beslanu 1. septembra 2004 in na javna prevozna sredstva v Londonu 7. julija 2005.

Medtem ko so bile za prejšnja leta najbolj značilne ugrabitve letal in različni bombni napadi, se danes v povezavi s teroristi vse bolj govori o orožju za množično uničevanje in velikem številu žrtev terorističnih napadov. V šestih zgoraj omenjenih napadih je namreč umrlo več kot tri tisoč ljudi, večinoma civilistov.

V preteklosti so bili teroristični napadi in delovanje terorističnih organizacij usmerjeni predvsem na in proti državnim institucijam in predstavnikom oblasti, manj pa na civilno prebivalstvo. Danes so žrtve večinoma povsem nedolžni civilisti in otroci. Očitno je v načinu doseganja ciljev teroristične organizacije prišlo do sprememb. Vzrok za to je po eni strani tehnološki napredek in s tem nove možnosti, ki so se odprle teroristom, po drugi strani pa neučinkovitost obstoječega delovanja terorističnih organizacij, saj odzivi držav in mednarodnega okolja niso bili ugodni za teroristične organizacije. Predvsem države zahodnega sveta so v obdobju pred 11. septembrom 2001 postajale imune na grožnje, zapostavljale so vrednote, miselnost in želje predvsem islamskega sveta, le-ta pa je na to odgovoril z vedno večjim številom islamskih skrajnežev oziroma verskih gorečnejev, ki so za svojega boga in kulturo pripravljani storiti vse.

Tako so na mesta, ki so jih nekoč zasedali teroristi z nekoliko bolj revolucionarnim in z današnjega stališča danes skoraj romantičnim pridihom, kot je bila znana Frakcija Rdeče armade v Nemčiji, stopili novi akterji z drugačno motivacijo, vizijo in sredstvi terorja.

S terorističnimi napadi 11. septembra 2001 so po mnenju mnogih avtorjev nastopile spremembe v terorističnem delovanju in mednarodnem okolju, saj so bili napadi izvedeni na povsem samosvoj in edinstven način. Hkrati pa teroristični napadi 11. septembra 2001 podpirajo misel o asimetričnem delovanju teroristov.

Če se je predvsem v 90. letih 20. stoletja predvidevalo, da bo v terorističnem napadu v bližnji prihodnosti uporabljeno orožje za množično uničevanje, pa se to ni potrdilo ob napadih 11. septembra 2001, saj so bili izvedeni povsem v nasprotju s predvidevanji.

Vprašanje je, kako so se teroristične organizacije odzvale na dogajanje v mednarodnem varnostnem okolju v 21. stoletju in do kakšnih sprememb je prišlo v njihovi strategiji delovanja. Kakšna je motivacija za teroristično delovanje, kaj so njihovi cilji in kdo njihove tarče, ter kakšne metode uporablja sodobni terorizem za doseg svojih ciljev, da povzroča tako veliko število žrtev?

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta preučevanja

Predmet preučevanja moje diplomske naloge bo **strategija delovanja terorističnih organizacij**. Da bom lažje preučeval strategijo delovanja terorističnih organizacij, si bom pomagal z analizo konkretnih **terorističnih napadov**, ki so se zgodili v 21. stoletju.

Strategija delovanja sodobnih terorističnih organizacij sodi v širši kontekst terorizma, zato bo eden izmed elementov preučevanja tudi **terorizem** in njegov razvoj. Pri preučevanju strategije delovanja terorističnih organizacij se ne bom osredotočil na strategijo in napade ene same teroristične organizacije, ampak bom raziskal tiste teroristične napade, ki so najbolj zaznamovali začetek 21. stoletja in sicer:

- teroristične napade na WTC in Pentagon 11. septembra 2001,
- teroristični napad na nočna kluba na Baliu 12. oktobra 2002,
- teroristični napad na moskovsko gledališče 23. oktobra 2002,
- teroristični napad na vlake v Madridu 11. marca 2004,
- teroristični napad na šolo v Beslanu 1. septembra 2004.

2.2 Cilji preučevanja

Cilji preučevanja so:

- prikazati **razvoj** strategije delovanja terorističnih organizacij v preteklosti in danes,
- ugotoviti, **ali je prišlo do sprememb** v strategiji terorističnega delovanja,
- odgovoriti na vprašanje, **kakšne spremembe** so nastopile, kje, kako in na katerih področjih se najbolj odražajo,
- nakazati možne **vzorke** bodočega delovanja terorističnih organizacij.

2.3 Hipoteze

Splošna hipoteza:

Strategija delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju se razlikuje od delovanja terorističnih organizacij v preteklosti, prav tako se tudi njihovi napadi razlikujejo od napadov v preteklosti.

2.3.1 Izvedene hipoteze:

- H1:** Teroristi pri izvedbi napadov vse pogosteje namesto klasičnega razstreliva uporabljajo orožje za množično uničevanje.
- H2:** Strategija delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju je naravnana k čim večjemu številu žrtev.
- H3:** Med terorističnimi tarčami v svetu v 21. stoletju prevladujejo tarče s simbolnim pomenom.
- H4:** Vse številnejši so samomorilski napadi versko motiviranih pripadnikov terorističnih organizacij.

2.4 Temeljni pojmi

Strategija

Strategija je vojaško obrambni pojem, kjer v grščini *stratos* pomeni vojna, *ago* pa vodim, torej je strategija veda o vodenju vojne.

V *Vojaški enciklopediji* je strategija opredeljena kot znanost in veščina (teorija in praksa), ki se ukvarja s pripravljanjem in vodenjem vojne in uporabo sile za doseg določenih političnih, vojaških in ekonomskih ciljev. Njena osnovna vsebina sta priprava in vodenje oboroženega boja in vojne (V. E., 1967:241).

V *Politični enciklopediji* sta strategija in taktika opredeljeni kot vedi o ciljih, sredstvih, metodah in oblikah boja in organiziranja, pri čemer strategija proučuje sredstva in metode doseganja glavnih ciljev, medtem ko je predmet taktike izbor oblike boja in organiziranja v konkretnih okoliščinah (P. E., 1975:1034).

Strategija je teorija in praksa pripravljanja in izvajanja oboroženega boja v celoti, na celotnem ozemlju lastne in nasprotnikove države in v vseh različicah in fazah vojne. Strategija dobi cilje od vrhovnega političnega vodstva, uresničuje pa jih s pomočjo prostorskega in časovnega kombiniranja operacij (Lubi, v T. S., 2002:5).

Strategija delovanja pomeni postopke, načrtovanje in vodenje teroristične organizacije za doseg njenih ciljev na določenem področju. Postopki, načrtovanje in vodenje vsebuje: usmerjanje in usklajevanje virov, priprave za uporabo sile, uporabo sile, ter druga sredstva in metode za doseg glavnih ciljev. Strategija opredeljuje načine delovanja terorističnih organizacij in njihove učinke, ki morajo biti prostorsko in časovno usklajeni, hkrati se mora strategija prilagajati okolju in razmeram.

Teroristična organizacija

Organizacija v splošnem pomeni skupnost ljudi z določenim skupnim ciljem in programom (SSKJ, 1995:785). Teroristična organizacija pa pomeni tisto organizacijo, v kateri njeni člani želijo doseči cilje s terorističnim delovanjem. Splošno sprejeta definicija teroristične organizacije ne obstaja. Večina avtorjev opredeljuje, ali gre za teroristično organizacijo ali ne, glede na metode in sredstva, ki jih organizacija uporablja pri svojem delovanju.

2.5 Metode dela

Za izdelavo diplomskega dela bom uporabljal metodo *zbiranja virov*, s katero si bom pridobil potrebno znanje, hkrati pa bom identificiral dostopne vire. Kasneje bom z *analizo in interpretacijo primarnih virov*, kot so zapisniki, poročila, dokumenti, ter prav tako z analizo in interpretacijo *sekundarnih virov* – različnih knjig in člankov tako domačih kot tujih avtorjev – opredelil teoretična izhodišča za obravnavano temo, kot so: terorizem, teroristične organizacije, strategija delovanja terorističnih organizacij ...), in iz različnih virov poskusil narediti smiselno *sintezo*. Glede na to, da bom v nalogi obravnaval spremembe v strategiji delovanja pri sodobnih terorističnih organizacijah, ki so se zgodile v določenem časovnem obdobju, bom uporabljal *zgodovinsko analizo* v povezavi s *primerjalno metodo*, s čimer bom poskušal ugotoviti vzorec (dis)kontinuitete pri delovanju terorističnih organizacij v preteklosti in na začetku 21. stoletja. Pri razčlenjevanju terorističnega delovanja mi bo v pomoč *analiza statistik in študija primerov*. V prvem delu naloge bom podal teoretični koncept, v drugem delu pa bom analiziral pet posameznih primerov terorističnih napadov, ki so se zgodili v 21. stoletju in so najbolj zaznamovali teroristično dejavnost.

3. KAJ JE TERORIZEM ?

3.1 Definicije terorizma

Univerzalna definicija terorizma ne obstaja, tako je na vprašanje, kaj je terorizem, mogoče odgovoriti na več načinov. Definicije se razlikujejo od avtorja do avtorja, nekatere se osredotočajo na obliko nasilja, druge na tarče nasilja, tretje na subjekt izvajanja nasilja. Kaj posamezna definicija obsega, pa je predvsem odvisno od stališča oziroma vidika, s katerega se je preučeval pojav terorizma. Kljub vsem različnim definicijam, ki se pojavljajo v svetu, ima danes beseda terorizem, predvsem v zahodnem svetu, vedno negativen pomen, v kakršnikoli zvezi jo že uporabljamo, kar pa ni veljalo v preteklosti.

- Terorizem je naklepno, politično motivirano nasilje, usmerjeno proti civilnim ciljem s strani nedržavnih skupin ali tajnih agentov, z namenom vplivati na javnost (US State Department v Whittaker, 2001:3).
- Mednarodni terorizem je grožnja z uporabo sile ali dejanska uporaba sile v politične namene, kadar ima namen vplivati na držo ali obnašanje ciljne skupine, ki je večja kot neposredna žrtev in njen obseg presega državne meje (Peter Sederberg v Whittaker, 2003:3).
- Nezakonita uporaba sile za doseg političnega cilja, kjer so tarče nedolžni ljudje (Laquer v Gus, 2003:32).
- Strategija nasilja, namenjena doseganju želenih rezultatov s povzročanjem strahu v javnosti (Reich v Gus, 2003:32).

Zgoraj navedene definicije se med seboj sicer razlikujejo, hkrati pa lahko iz njih razberemo določene skupne lastnosti terorizma, kot so:

- načrtovano oziroma naklepno nasilje,
- nezakonito nasilje nedržavnih subjektov,
- politično motivirano nasilje,

- delovanje ima načrten vpliv na javnost,
- napadi usmerjeni proti civilnim tarčam.

Posamezne navedene lastnosti se lahko pojavljajo tudi pri terorizmu sorodnih pojavih, zato bom v nadaljevanju opredelil odnos terorizma do sorodnih pojavov, predstavil različne tipologije terorizma in njegove značilnosti.

3.2 Terorizem v odnosu do sorodnih pojavov

Terorizem se dostikrat pojavlja v kontekstu skupaj z gverilskim bojevanjem, kriminalom in političnim ekstremizmom, vendar gre pri tem za različne pojave.

Za **gverilsko gibanje** velja, da gre za številčno večjo skupino oboroženih posameznikov, ki delujejo kot vojaška enota, napadajo oborožene sile nasprotnika in si prisvojijo del ozemlja ter ga poskušajo držati, hkrati pa izvajati oziroma imeti oblast na zasedenem območju in nad njegovimi prebivalci.

Teroristi za razliko od gverilskega gibanja ne delujejo javno kot vojaške enote, ne zasedejo ozemlja in se izogibajo neposrednemu stiku z nasprotnikovimi oboroženimi silami.

Terorizem uporablja enake metode nasilja kot **kriminal** (ugrabitve, umori), vendar je razlog oziroma motivacija povsem drugačna. Kriminal uporablja nasilje za dosego posameznikove materialne koristi in tako v veliki meri velja za egocentričnega, medtem ko za terorizem velja, da se bori za skupno dobro.

Politični skrajneži so po ciljih, za katere se zavzemajo, močno podobni teroristom, saj oboji težijo k zamenjavi oziroma spremembi sistema, vendar dokler politični skrajneži za dosego svojih ciljev ne uporabljajo organiziranega nasilja, ne veljajo za teroriste. **Za terorista** lahko rečemo, da gre za nasilnega intelektualca, pripravljenega uporabiti silo za dosego svojega cilja (Crenshaw, 2001:6–10).

3.3 Tipologije terorizma

Dimitrijević (2000:22) razlikuje med **terorjem od zgoraj** (kar pomeni, da ga izvaja vlada oziroma oblast) in **terorjem od spodaj** (kar pomeni, da ga izvaja ljudstvo, civilna družba oziroma nedržavni subjekti). Slednji, torej teror od spodaj, predstavlja terorizem oziroma, drugače povedano, s terorizmom primarno mislimo na delovanje nedržavnih subjektov proti

državi. Ker pa se terorizem ne nanaša samo na delovanje proti oblasti oziroma državi, ampak ga lahko izvaja tudi država, se terorizem pojavlja tudi v drugih besednih zvezah, ki predstavljajo druge oblike terorizma, zato bom najprej predstavil tipologiji uveljavljenih avtorjev Hoffmana in Laquerja, podrobneje pa bom predstavil Gusovo tipologijo.

Tako **Hoffman** (v Gus, 2003:33) razlikuje med:

- etnično-nacionalističnim oziroma separatističnim,
- mednarodnim,
- verskim in
- državnim terorizmom.

Na drugi strani pa **Laquer** (v Gus, 2003:33) poda nekoliko drugačno tipologijo, in sicer:

- desničarski,
- verski,
- državni,
- eksotični in
- kriminalni terorizem.

Gus (2003:33) pa razlikuje med:

- **državnim terorizmom**, ki prihaja od zgoraj, katerega glavni nosilec so vlade in je lahko usmerjen navzven proti zunanjemu nasprotniku ali navznoter proti domačemu nasprotniku,
- **revolucionarnim oziroma odporiškim terorizmom**, za katerega je značilno, da prihaja od spodaj, njegovi nosilci so nedržavni subjekti in je usmerjen proti lastni vladi, drugim etničnim ali verskim skupinam ali pa drugim zaznamim nasprotnikom,
- **verskim terorizmom**, ki je terorizem verskih skrajnežev, ki verjamejo, da jim je onstranska sila – bog ukazal izvajati nasilje (teroristično nasilje) v imenu vere oziroma v podporo veri in bogu,
- **kriminalnim terorizmom**, ki ga motivira želja po dobičku. Klasične kriminalne organizacije kopičijo denar iz kriminalne dejavnosti in ga uporabijo za osebno napredovanje oziroma zveličanje, pri čemer v končni fazi želijo postati viden dejavnik na političnem prizorišču,
- **mednarodnim terorizmom**, ki presega meje posameznih držav. Tarče so izbrane zaradi svoje simbolne vrednosti v mednarodnem okolju.

3.4 Značilnosti terorizma in terorističnih organizacij

3.4.1 Splošne značilnosti terorizma in terorističnih organizacij

Terorizem in teroristične organizacije imajo svoje lastne značilnosti, po katerih se ločijo od sorodnih pojavov. Značilnosti terorizma in terorističnih organizacij so tako:

- a) **politični cilj.** Po tem elementu se terorizem loči od vseh pojavnih oblik kriminala, kjer je motiv dejanja pridobitev osebne koristi,
- b) **nasilno dejanje.** Terorizem uporablja razne oblike fizičnega nasilja, ki je lahko manifestno ali latentno,
- c) **nelegitimno nasilje.** Teroristično nasilje je v nasprotju z ustaljenimi normami in zakoni. Monopol nad fizičnim nasiljem ima praviloma le država, vendar tudi ona le v obsegu, ki ga predpisujejo ustava in zakoni,
- d) **ponavljajoče dejanje.** Teroristi ne uporabljajo enkratnih dejanj, ampak delujejo do uresničitve svojega cilja oziroma svojega uničenja,
- e) **zavestno dejanje.** Teroristi se svojih dejanj zavedajo in skrbno načrtujejo vsako fazo dejanja, vključno s posledicami,
- f) **sekundarni učinek.** Cilj terorističnega nasilja je vplivati na širšo ciljno skupino, medtem ko je trenutna žrtev za teroriste sekundarnega pomena (instrument nasilja). Zato so žrtve teroristov pogosto naključne. Teroristična dejanja imajo navadno trikotno obliko, kjer posamezne pole predstavljajo teroristična organizacija, neposredna žrtev (tarča napada oz. primarna tarča) in tarča terorističnega dejanja (sekundarna tarča). Teroristična organizacija na svojo pravo tarčo deluje prek napada na neposredno (primarno) tarčo (Slika 1),

Slika 1: Sekundarni učinek

g) **izzivanje strahu in drugih psihičnih reakcij.** Primarni cilj teroristov je ustvarjanje strahu in drugih psihičnih reakcij. Pogosto želijo teroristi pri ljudeh ustvariti občutek nevarnosti, kar naj bi povzročilo, da ljudje začnejo obtoževati vlado nesposobnosti in zahtevajo njeno zamenjavo. Poleg tega imajo teroristi pogosto cilj izzvati vlado, da uporabi hude represivne ukrepe (tudi nelegalne), kar potem uporabijo proti vladi in režimu kot propagandno sredstvo pri dokazovanju njene nedemokratičnosti, ljudem pa se kažejo kot njihovi branitelji,

h) **komunikativnost terorističnega dejanja.** Brez tega elementa prejšnja dva (sekundarni učinek in izzivanje strahu in drugih psihičnih reakcij) ne bi bila dosežena. Pri tem so zlasti pomembna množična občila, ki jih mnogi avtorji navajajo kot najboljše prijatelje teroristov. Samo po sebi teroristično dejanje ne pomeni nič – publiciteta je vse! Zato se o terorizmu govori tudi kot o »propagandi z dejanji« oziroma »oboroženi propagandi«. Teroristi neko dejanje opravijo za propagiranje svojega cilja. Pogosto je širša svetovna javnost za neki problem izvedela, šele ko so prizadeti pristopili k terorizmu. Po drugi strani pa želijo teroristi na ta način sporočiti, da obstaja neka opozicija in da boj poteka. Tako želijo tudi ohrabriti svoje somišljenike,

i) **brezobzirnost.** Teroristi nastopajo brezobzirno in praviloma ne izbirajo žrtev. Pri tem gre lahko za dva elementa: strahopetnost (izbira žrtev, ki se ne morejo braniti) in/ali željo po čim večji odmevnosti dejanja,

j) **organiziranost.** Terorizem ni sporadična dejavnost. Teroristične skupine so praviloma zelo dobro organizirane in imajo dobro razvite vse potrebne dejavnosti (obveščevalno, varnostno, logistično, urjenje itd.) (Krunić, 1997:153–158). Vendar se sama organizacijska struktura terorističnih organizacij spreminja in prilagaja razmeram ter mednarodno varnostnemu okolju,

k) **opremljenost.** Teroristične organizacije so praviloma dobro opremljene tako z orožjem kot z drugimi sredstvi. Opremljajo se z nakupi, krajami iz skladišč ter s pomočjo držav, ki jih podpirajo,

l) **izurjenost.** Večina terorističnih organizacij posveča urjenju veliko pozornost. To poteka načrtno in sistematično. Pogosti so primeri urjenja teroristov v tujini pod vodstvom izkušenih teroristov in/ali vojaških, policijskih oziroma obveščevalnih strokovnjakov,

m) **konspirativnost.** Teroristične organizacije delujejo tajno. Vse organizacije se dobro zavedajo, da so prednostna tarča varnostnih sil (Krunić, 1997:160).

3.4.2 Značilnosti klasičnega terorizma

Klasični terorizem lahko imenujemo tudi **tradicionalni terorizem**. Značilnosti terorizma se spreminjajo in prilagajajo okolju, v katerem delujejo teroristične organizacije. Najbolj tipične in razširjene značilnosti, ki jih lahko pripišemo klasičnemu terorizmu in terorističnim organizacijam, so:

- jasno razvidna struktura in hierarhija teroristične organizacije,
- levičarski in etnično nacionalistični motivi,
- levičarska ideologija,
- namenska in natančna selekcija posameznih tarč terorističnih napadov,
- načrtno manipuliranje z množičnimi občili,
- relativno nizko število žrtev,
- uporaba konvencionalnega orožja, večinoma pehotne in osebne oborožitve ter razstreliva,
- jasno razvidna organizacijska struktura teroristične organizacije,
- piramidna organizacijska struktura terorističnih organizacij,
- družbeno razlikovanje in zavračanje določenega družbenega razreda ali etnične skupine kot vzrok za terorizem,
- ustvarjanje psihološkega učinka in spodbujanje represivnega odgovora,
- člani klasičnih terorističnih organizacij so (bili) »profesionalni« teroristi v tem smislu, da je bilo teroristično delovanje njihova primarna dejavnost oziroma poklic (Gus, 2003:5–6, 387).

Naštete lastnosti predstavljajo ključne značilnosti teroristov in terorističnih organizacij, ki jih označujemo kot klasične oziroma tradicionalne teroristične organizacije. Vendar moramo pri tem upoštevati, da je prihajalo do razlikovanj tako med posameznimi terorističnimi organizacijami kot tudi med istimi terorističnimi organizacijami v različnih obdobjih.

3.5. Vzroki in motivacija za terorizem

3.5.1 Vzroki za terorizem

Obstajajo različni vzroki, okoliščine in motivacija, zakaj se posameznik, skupina posameznikov ali del širše družbe odloči za terorizem.

Terorizem ima različne vzroke. Odločanje posameznika ali organizacije za terorizem je kompleksen proces. Odločitev za terorizem ima lahko naslednje vzroke:

- racionalna in logična odločitev,
- politična strategija,
- kolektivna miselnost,
- pomanjkanje možnosti za politično udejstvovanje,
- nezadovoljstvo v družbi.

Pri tem pa razlikujemo vzroke in motivacijo na **individualni** in **skupinski** oziroma kolektivni ravni.

Na **individualni ravni** (torej na ravni posameznika) večina raziskovalcev razlikuje med:

- racionalnim,
- psihološkim in
- kulturnim tipom terorista¹.

Na **skupinski ravni** pa govorimo o:

- politični diskriminaciji,
- socialni diskriminaciji in
- o dramatičnem dogodku v zgodovini naroda oziroma njegovem travmatičnem učinku, ki ga ima na ljudi. To se dogaja predvsem na območjih, kjer potekajo dolgotrajni konflikti, značilen primer tega je palestinska intifada (Crenshaw, 2001:15).

¹ Pri tem se pridevniki nanašajo predvsem na vzroke in motivacijo za terorizem.

Terorizem nastaja v **okoliščinah**, kjer se določene družbene skupine, predvsem etnične manjšine, čutijo **diskriminirane**, običajno na področju socialnih in ekonomskih pravic, v primerjavi z večinsko populacijo. Razvije se družbeno oziroma socialno gibanje, ki teži k odpravi krivic in pridobitvi enakega položaja v družbi ali pa k ustanovitvi svoje lastne države. Terorizem v takih primerih postane orodje določene politične stranke, ki se bori za doseg svojih ciljev in ciljev deprivilegirane skupine. Konkretni primeri so: Baski z ETO, Severni Irci in IRA ...

V kolonialnem obdobju so se nacionalna gibanja pogosto zatekala k terorizmu. Kljub temu pa je treba poudariti, da manjšine in deprivilegirane skupine ne posegajo zmeraj po terorističnem delovanju. Pomemben element v takih primerih je občutek skupine, da je deprivilegiranost nepravilna in da si tega ne zasluži.

Okoliščina, ki prav tako lahko privede do uporabe terorizma, je nezmožnost ali **pomanjkanje možnosti za politično udejstvovanje**. Režimi, ki onemogočajo prost dostop do vzvodov moči in preganjajo drugače misleče, zelo hitro povzročijo nezadovoljstvo. V takih primerih gre za razlikovanje izključno na političnem področju, brez primesi ekonomskega ali socialnega razlikovanja. Diskriminacija ni usmerjena proti določeni etnični, verski ali rasni družbeni skupini. Teroristična organizacija v takem primeru ni nujno del nekega širšega družbenega gibanja, saj so ljudje lahko povsem apatični in se diskriminacije sploh ne zavedajo.

Terorizem se tako pojavlja predvsem tam, kjer manjšina (lahko gre tudi za elito v družbi) ni zadovoljna s svojim statusom oziroma se ji po njenem mnenju godi krivica v primerjavi z večino. **V splošnem terorizmu predstavlja predvsem strategijo manjšine** (Crenshaw, 2001:17).

Številni **današnji teroristi** so mladi, dobro izobraženi, študentje ... Za značilnega pripadnika teroristične organizacije Al Kajda velja, da je omikan, izhaja iz srednjega ali celo višjega družbenega sloja in opravlja zanimivo delo, je poročen in oče nekaj otrok. Povprečna starost osumljencev sodelovanja z Al Kajdo je 25,7 let in velika večina v mladosti ni bila deležna nikakršne verske izobrazbe, kar pa ne velja za obdobje, ko so se pridružili teroristični organizaciji. Pridevnika, ki bi ju bilo potrebno dodati novodobnemu teroristu, sta še: **globalen** in **nihilističen**. (Sageman, 2004). S tem so ovrženi stereotipi širše javnosti, ki rada verjame,

da so teroristi pripadniki najsiromašnejšega družbenega razreda, nimajo izobrazbe in so bili deležni intenzivne verske vzgoje.

Na drugi strani mediji pogosto prikazujejo teroriste kot nasilne, osamljene in dogmatične ter jih enačijo z brezobzirnimi psihopatskimi kriminalci in duševno motenimi storilci. Vladajoče strukture prav tako rade prikazujejo teroriste kot kriminalce in duševno neuravnovešene ljudi, ker je to zanje politično najugodnejše. S tem namreč zakrijejo problematiko, ki je osnova za delovanje teroristične organizacije (Umek, 2001:247–253).

3.5.2 Motivacija

Motiv je gonilna sila teroristične dejavnosti, ki hkrati onemogoča razpad organizacije in omogoča njeno nadaljnje delovanje. Teroristično dejanje se od drugih politično nasilnih dejanj razlikuje po tem, da vloga nasilja ni samo za doseg določenega dolgoročnega političnega cilja, ampak ima daljnosežne psihološke učinke na točno določeno populacijo. Ko govorimo o motivaciji za teroristično delovanje, se moramo zavedati, da ima vsaka motivacija tudi svoje ozadje. Crenshaw (2001:16–21) razlikuje med:

- racionalno,
- psihološko in
- kulturno motivacijo za terorizem.

3.5.2.1 Racionalna motivacija

Teroristi, ki delujejo po racionalnem načelu, opravijo t. i. »cost-benefit« analizo. Pretehtajo svoje cilje in zmožnosti za njihovo doseg in ali obstajajo boljši načini za doseg teh ciljev kot terorizem. Ključno vprašanje pri tem je, ali bo teroristično delovanje imelo zaželen učinek glede na družbene okoliščine, ki veljajo v danem obdobju. Sistem odločanja pri racionalno motiviranih teroristih je podoben tistemu v vojski ali v podjetju, ko izbirajo med možnimi načini nadaljnjega delovanja.

3.5.2.2 Psihološka motivacija

Psihološka motivacija izhaja iz osebnega razočaranja terorista nad lastnim življenjem. Smisel življenja najde v terorističnih akcijah. Pri teh ljudeh ni opaziti znakov psihopatije (duševne abnormnosti). Teroristi sploh ne pomislijo, da bi se lahko motili v svojih pogledih oziroma, da imajo tudi pogledi drugih svoje prednosti. Svoje asocialno mišljenje prenašajo na druge, tako da se ustvarjata dva pola: mi proti njim. Slabe (zlobne) namene pripisujejo samo tistim zunaj svoje socialne skupine. S tem teroristi razčlovečijo svoje žrtve in se znebijo vseh dvomov o upravičenosti svojih dejanj. Za njih je bistvenega pomena, da jih njihova skupina sprejme in podpira. Ne poznajo kompromisov in zahtevajo popolno predanost. Pogajanja so zanje nečastna.

3.5.2.3 Kulturna motivacija

Značilnosti kulturnega okolja imajo močan vpliv na terorizem. V kulturah, kjer se ljudje poistovetijo s skupinsko pripadnostjo (družini, klanu, plemenu), je prisotna tudi volja po žrtvovanju samega sebe za dobro skupine. Teroristi so pripravljene dati življenje za organizacijo in cilje, h katerim stremijo. Življenje drugih je za njih nepomembno, saj so v njihovem vrednostnem sistemu negativno označeni.

Kulturni dejavnik, ki najbolj vpliva na terorizem, je, kako teroristi dojemajo tujce (ljudi izven svoje družbene skupine), saj lahko ti predstavljajo grožnjo za preživetje določene etnične skupine. Strah pred izničenjem lastne kulture lahko pripelje do nasilja. Vsi ljudje smo občutljivi za vrednote, ki jih obravnavamo kot nam lastne: jezik, vero, pripadnost skupini, državi ... Možnost izgube teh vrednot v ljudeh lahko sproži obrambne in ksenofobične reakcije.

Vera je ena izmed vrednot, ki je najbolj zakoreninjena v posameznikovem vrednostnem sistemu. In prav grožnja tej vrednoti lahko izzove hude posledice, tako za sedanost kot tudi za prihodnost. Predstavniki večine ver (tudi krščanske in islamske) menijo, da imajo pravico s silo pridobivati nove privržence. Terorizem v imenu vere je lahko izredno nasilen, kar se je pokazalo tudi že v preteklosti. Teroristi, ki so versko motivirani, menijo, da imajo moralno in od boga dano pravico do ukrepanja proti drugače mislečim.

3.6 Teroristično okolje in udeleženci

3.6.1 Teroristično okolje

Teroristična okolja se lahko pojavljajo ob istem času, vendar v različnih regijah. Teroristična okolja odkrivajo ozadje samega terorističnega delovanja in se spreminjajo glede na trenutne politične in strateške razmere na nekem območju oziroma v regiji, hkrati pa se prilagajajo spremembam v mednarodnem varnostnem okolju. V vsakem okolju pa obstajajo različni udeleženci, ki različno vidijo in sprejemajo spremembe, v tem okolju.

Po Gusu (2003:34) ločimo štiri teroristična okolja:

1. monolitna,
2. multipolarna,
3. šibka multipolarna in
4. celična.

3.6.1.1 Monolitno teroristično okolje

V monolitnem terorističnem okolju se srečujemo z grožnjo, ki lahko prihaja iz enega samega vira. V takšnem okolju ima glavno vlogo država, ki podpira nekatere teroristične organizacije. Značilen primer monolitnega okolja je obdobje, ko je Sovjetska zveza s pomočjo marksistične ideologije skrbela na eni strani za motivacijo terorističnih organizacij na Zahodu in hkrati tudi sama podpirala nekatere teroristične organizacije.

3.6.1.2 Multipolarno teroristično okolje

Multipolarno teroristično okolje prav tako kot monolitno temelji na državni podpori terorističnim organizacijam, s to razliko, da je v tem primeru več držav, ki podpirajo vsaka svojo teroristično organizacijo ali osvobodilno gibanje. Hkrati pa obstaja v multipolarnem okolju tudi nekaj gibanj ali organizacij, ki delujejo samostojno, torej brez državne podpore. Države podpirajo organizacije ali gibanja v zameno za pomoč pri doseganju svojih lastnih ciljev in jih izkoriščajo kot orodje svoje zunanje politike.

3.6.1.3 Šibko multipolarno teroristično okolje

V šibkem multipolarnem okolju glavne vloge ne igra več država, kot v monolitnem ali multipolarnem okolju, temveč se ta vloga prenese na same teroristične organizacije. To sicer ne pomeni, da državne podpore ni več, vendar je le-ta občutno manjša, teroristične organizacije pa delujejo samostojno. Teroristične organizacije so v takem okolju veliko lažje prilagajajo spremembam. Imajo tudi več virov, iz katerih lahko črpajo potrebna sredstva.

3.6.1.4 Celično teroristično okolje (raznoliko)

V celičnem terorističnem okolju je vsa pozornost skoncentrirana na same teroristične organizacije. V takem okolju je vloga držav pri podpori terorističnim organizacijam zanemarljiva, organizacije delujejo povsem samostojno in neodvisno od vlad. Gre za načelo, kjer imajo gibanja in organizacije povsem samostojne in neodvisne vire. V takem okolju nastane večje število celic, ki so med seboj le rahlo povezane, kar hkrati pomeni, da bo teroristična organizacija preživela, tudi če so določene celice uničene (Gus, 2003:34).

V obdobju hladne vojne je bilo značilno predvsem monolitno teroristično okolje, saj je vsak blok podpiral svoja gibanja in teroristične organizacije. Obstajali so posamezni samotni jezdec, ki pa so običajno delovali krajši čas in niso imeli širšega političnega ozadja in opredeljenega cilja, temveč so bili nagnjeni predvsem h kriminalnemu terorizmu. S popuščanjem napetosti in kasneje s koncem hladne vojne je prišlo do sprememb tako v mednarodnem varnostnem okolju kot tudi v samem terorističnem okolju. Teroristično okolje se je začelo preoblikovati iz monolitnega v šibko multipolarno, ki je bilo značilno za začetek devetdesetih let dvajsetega stoletja. Vloga države se je postopoma zmanjšala. Z razpadom nekaterih držav, na primer Jugoslavije, in zaradi kriznih razmer, ki so sledile, države niso imele več popolnega nadzora nad svojim ozemljem in dejavnostmi na njem. S tem pa so teroristične organizacije pridobile manevrski prostor.

Za današnji čas je značilno predvsem celično teroristično okolje, saj mnoge teroristične organizacije same skrbijo za finančna kot tudi kadrovska in materialna sredstva, ki jih potrebujejo za svoje delovanje. Države so prisotne le do te mere, da terorističnim organizacijam omogočajo nastanitev, predvsem na območjih, ki slovijo kot sive lise, torej tam, kjer nimajo popolnega nadzora nad svojim ozemljem.

3.6.2 Udeleženci v terorističnem okolju

1. Teroristi
2. Privrženci terorizma
3. Žrtve
4. Tarče
5. Gledalci – opazovalci
6. Analitiki

Teroristi so izvajalci političnega nasilja. Za njih nasilje pomeni upravičeno uporabo sile proti nasprotniku. Teroristi želijo pritegniti pozornost. Za cilje svojih napadov si zato izberejo nasprotnikovo javnost/družbo ali nedolžne civiliste. Zanje je to povsem zakonito delovanje in sami sebe nikoli ne vidijo kot teroriste.

Privrženci teroristom ustvarjajo naklonjeno okolje za delovanje in jih zalagajo s potrebnimi sredstvi za delovanje in preživetje. Teroriste označujejo za borce za svobodo. Prav tako bodo privrženci vedno upravičevali uporabo sile s strani teroristov, čeprav se vselej ne strinjajo z uporabo sile.

Žrtve političnega nasilja in terorizma redko simpatizirajo s teroristi (izvajalci nasilja) ne glede na njihove motive.

Tarče so običajno simbolične in predstavljajo določeno lastnost nasprotnika. Lahko gre za nasprotnikovo lastnino ali ljudi.

Opazovalci so širša javnost, ki spremlja teroristično delovanje oziroma napad. Lahko so neposredno prizadeti zaradi napada (vendar niso žrtev), ali pa posredno spremljajo dogajanje prek množičnih medijev. Opazovalci lahko simpatizirajo s teroristi, jih obsojajo ali so vrednostno povsem nevtralni. Nekateri so lahko celo navdušeni zaradi napada.

Analitiki so tisti, ki analizirajo teroristični napad, svoje analize pa pogosto v množičnih občilih predstavijo širši javnosti. Pomembni so predvsem zaradi tega, ker oblikujejo stališča, razlagajo dogodke in označijo oziroma ovrednotijo druge udeležence. Njihova stališča, mnenja in ocene pa so pomembne pri oblikovanju javnega mnenja (Gus, 2003:35).

Različni elementi, kot so kultura, zgodovina in izkušnje, oblikujejo stališča in mnenja udeležencev v terorističnem okolju. Isti teroristični dogodek se lahko interpretira na različne načine, glede na vidik s katerega gledamo na dogodek. Pri tem so pomembni predvsem naslednji dejavniki: politično gledišče, čustveni odziv, označitev udeležencev in simbolni pomen tarč.

4. RAZVOJ TERORIZMA IN TERORISTIČNE STRATEGIJE

4.1 Začetki terorizma (pred pojavom besede teror - terorizem)

O nasilnih dejanjih, ki imajo namen vplivati na politično oblast in ureditev, lahko govorimo že pred samim pojavom besede terorizem.

Za terorizem velja, da se je prvič pojavil v času rimskega imperija. Člani judovske organizacije **Sicarija**, ki je veljala za socialno gibanje in je bila hkrati tudi radikalno versko gibanje, veljajo za prve teroriste. Njihovo delovanje je temeljilo predvsem na atentatih. Svoje napade – atentate – so izvajali s kratkimi meči sredi dneva, da bi hkrati prikazali nemoč rimske države za obrambo svojih ljudi ter sejali čim večji strah in izzivali konflikte. Tarče njihovih napadov so bili predvsem Judje, ki so sodelovali z Rimljani. Želeli so pokazati množicam, da je okupacija nekaj začasnega in da se jo da odpraviti z orožjem (Čuček, 1981:16–17).

Usoda Sicarije je bila podobna usodi mnogih današnjih ali nekdanjih terorističnih organizacij. Nase so pritegnili preveč pozornosti in njihov upor oziroma teror so Rimljani zadušili (Gearson, 2002:3).

4.1.1 Hašašinski terorizem

Skoraj tisoč let kasneje, med leti 1090 in 1275, je delovala šiitska sekta ismailcev². Za njihovega voditelja velja Starec s planine (Hasan Ibn al Sabah). Znani so postali predvsem zaradi napadov na križarje, kljub temu pa je bila večina njihovih tarč muslimanov, med njimi so dvakrat hoteli ubiti tudi Sultana Saladina.

Fedajini³ so uporabljali dve osnovni metodi teroristične strategije. Bili so maloštevilni in se niso mogli zoperstaviti velikim arabskim voditeljem v odprtem boju, zato so izvrševali atentate; svojo žrtev so zabolli z bodalom. Pri tem so bili običajno tudi sami žrtve. To je od njih zahtevalo strahovito disciplino in samožrtvovanje, kar je druga metoda njihove teroristične strategije. Za fedajine velja, da so bili ob atentatu pod vplivom mamil (hašiša), zato jih imenujemo tudi hašašini.

² Gre za sekto šiitov, ki verujejo v zaporedje skrivnih imamov.

³ Fedajini je ime za islamske borce, njihovo življenje je prikazano tudi v romanu V. Bartola Alamut.

Fedajini so za časa svojega obstoja predstavljali strah in trepet Srednjega vzhoda. Brezpogojno so verovali, da jim bo teroristično delovanje odprlo pot v raj.

Teroristično dejanje jim je bilo že samo po sebi v zadovoljstvo in hkrati religiozni obred, ki jim je pomenil stik z Bogom (Gearson, 2002:3). Njihovi pogledi na teroristično dejanje so se ohranili do danes.

Tako Sicarijci kot tudi Fedajini so med nasilnimi dejanji največkrat izbrali **atentate**, na katere pa lahko gledamo z dveh zornih kotov. Ko gre izključno za uboj brez posebne želje po zamenjavi politične oblasti ali sistema, dejanja ne moremo označevati za terorizem. Na drugi strani pa se je z ubojem predstavnika oblasti skoraj vedno poskušalo doseči spremembe v politiki. Takih atentatov je v zgodovini ogromno, v kontekst terorizma pa sodijo predvsem tisti, za katerimi je stala neka organizacija in je bil atentat sestavni del neke politične strategije (Dimitrijević, 2000:24).

4.2 Terorizem v 19. stoletju

19. stoletje je bilo polno nasilnih političnih dejanj. Terorizem in nasilje sta bila razširjena od Španije do Rusije. V 19. stoletju so se oblikovale teoretične osnove terorizma. Nемеc **Karl Heinz** je objavil razpravo z naslovom **Uboj**, katere temeljna ideja je, da je uboj glavno gibalno zgodovinskega napredka. Njegovo delo slovi kot prva doktrina terorizma (Taylor, 1988:33).

V 80. letih 19. stoletja so bili v Rusiji teroristi zbrani okoli organizacije **Narodna volja**. Njihov boj je slonel na velikem številu atentatov, ki so jih napravili. Po njihovem mnenju je moralo biti vsako teroristično delovanje moralno upravičeno. Tarče atentatov so bile skrbno izbrane, večinoma je šlo za visoke predstavnike oblasti, policiste ... Mednje je sodil tudi atentat na carja Aleksandra II (Dimitrijević, 2000:28).

V Rusiji so bili s terorizmom tesno povezani anarhisti, katerih glavna predstavnika sta **Sergej Grenadijevič Nečaj** in **Mihail Aleksandrovič Bakunin**, vendar anarhistov ni mogoče enačiti s teroristi, saj se cilji obeh skupin razlikujejo. Za teroriste načeloma velja, da želijo oblast zamenjati, medtem ko jo želijo anarhisti odpraviti.

Nečaj (ali Bakunin, morda celo oba skupaj) je avtor tako imenovanega **Katekizma revolucionarjev**, ki za tisto obdobje predstavlja neke vrste teroristični priročnik. Revolucionar naj bi bil človek brez čustev, bolezensko obseden z mislijo ubijati in uničevati za dobro revolucije, s čimer lahko danes enačimo islamske fundamentaliste oziroma verske skrajneže. V njem je opisana tudi zasnova imaginarne teroristične organizacije.

Na začetku 20. stoletja je silovito odjeknil **atentat na prestolonaslednika, princa Franca Ferdinanda** v Sarajevu. 19. stoletje so najbolj zaznamovali atentati, ki so bili prevladujoča oblika terorističnega delovanja, pravzaprav od Sicarijcev naprej pa vse do začetka prve svetovne vojne. Vzroki zanje so bolj ali manj ležali v željah določenega dela prebivalstva po zamenjavi oblasti ali so nastali zaradi nestrinjanja z njo. S pojavom anarhizma so teroristična dejanja prvič dobila neko dosledno oziroma bolj ali manj trdno politično ideologijo, ki je bila prej prisotna zgolj po drobcih, predvsem v času francoske revolucije.

4.3 Terorizem v 20. stoletju

Po koncu prve svetovne vojne se je terorizem uveljavil predvsem v totalitarnih političnih sistemih, najbolj v Italiji in Nemčiji. Pri tem je treba poudariti, da je terorizem izvajala država in je bil mnogo hujši od terorizma nedržavnih subjektov (Gearson, 2002:15).

Po drugi svetovni vojni se je terorizem uveljavil kot način za ohranjanje domačih nacionalnih oziroma antikolonialnih gibanj pri življenju. Primer tega so gibanja na Cipru, v Alžiriji, Keniji in Izraelu.

Hkrati z razvojem teh gibanj se je pojavila tudi ideja o borbah za svobodo⁴, in s tem tudi težave z razmejitvijo osvobodilnih gibanj od terorističnih organizacij. Veliko število gibanj je v terorističnih organizacijah videlo podporo za doseg svojih ciljev. Na začetku je bil upor običajno zasnovan kot **teroristično dejanje proti vojaškim in policijskim silam**, kasneje pa je prerasel v oboroženo vstajo. Osvobodilna gibanja so videla svoj boj kot vojno za osvoboditev, kar je bilo povsem legitimno dejanje, in ne kot teroristično kampanjo.

4.3.1 Ideološki terorizem 20. stoletja

V **60. in 70. letih** 20. stoletja so se v terorizmu pojavile ideološko motivirane skupine, kot so bile **nemška Rdeča armada, italijanske Rdeče brigade in Rdeča armada na Japonskem**. Organizacije so se same identificirale kot marksistično-leninistične (Dimitrijević, 2000:66). Pojavile so se kot odgovor na povečano socialno nestabilnost. Idejno so se napajale predvsem iz zahtev študentskega upora v Franciji 1968.⁵ leta.

Strategija italijanskih Rdečih brigad je bila »razviti gverilsko organizacijo, vcepiti v razredno (delavsko) gibanje zavest o zgodovinski potrebi po oboroženem boju, pretrgati zveze med delavskim gibanjem in delodajalci ter onemogočiti in likvidirati vlado« (Čuček, 1981:147). **Da bi dosegli svoje cilje, so na začetku uporabili »oboroženo propagando,**

⁴ *Angl. freedom fighters*

⁵ Študenti so igrali pomembno vlogo v skoraj vseh večjih revolucijah v 19. in 20. stoletju. V Franciji (predvsem v Parizu) so se študentje in delavci leta 1968 združili v gibanje proti de Gaullovemu režimu. Študentske demonstracije so nastale zaradi nesorazmerja med visokimi stroški za obrambo in premalo sredstvi za izobraževanje in socialo. Podprle so zahteve po večjem deležu pri odločanju in pripeljale do potrebnih izobraževalnih reform (Oxfordova Enciklopedija, 1993:59).

nadaljevali z udarci v srce države in nato prešli na strategijo likvidacije» (Predovič, 2002:76–77).

Kot neke vrste odgovor na tako imenovani levičarski terorizem se je pojavil **terorizem skrajne desnice**, ki ga najbolj predstavljajo neonacistične skupine, pri katerih gre bolj za spontano nasilno sovraštvo in teror. Za terorizem skrajne desnice velja, da ubijajo večje skupine ljudi skorajda naključno in molče, brez pojasnjevanja, levica pa izbira svoje tarče in utemeljuje razloge za svoja dejanja (Smolej, 2003:45). Še danes nekaj skupin ohranja ideološki terorizem pri življenju.

4.3.2 Separatistični terorizem

Skladno z nastopom ideološkega terorizma so se pojavile tudi različne **etnično-separatistične organizacije**, ki pa so delovale zunaj prej omenjenega antikolonialnega konteksta. Pod oznako separatistični terorizem sodijo gibanja in skupine, ki se s terorizmom borijo za etnično osvoboditev od države, ki ji trenutno pripadajo (Smolej, 2003:45). V to skupino sodijo predvsem palestinska PLO, španska ETA, kanadska FLQ in irska IRA.

Značilen primer delovanja takih skupin so podstavljene bombe predvsem v administrativnih in političnih centrih držav ali posameznim državnim uslužbencem.

Za teroristične organizacije s konca 60. let 20. stoletja sta značilni **dve organizacijski strukturi** terorističnih organizacij. To sta piramidna in centrifugalna struktura.

Piramidna struktura obsega osrednje vodstvo in več horizontalnih ravni celic, komunikacija med njimi pa poteka vertikalno.

Pri **centrifugalni strukturi** teroristične organizacije obstaja poleg osrednjega vodstva samo ena raven podrejenih celic, odločitve vodstva pa se širijo navzven proti obkrožajočim, vendar med seboj nepovezanim celicam (Crenshaw v Miholič, 2003:23).

4.4 Terorizem ob koncu 20. stoletja

V **80. letih 20. stoletja** je prišlo do zatona revolucionarnih terorističnih organizacij. Mednarodni terorizem se je vse bolj enačil z bojem proti Izraelu, ugrabitvami letal in situacijami s talci. Vedno bolj pa so za terorističnimi organizacijami stale tudi same države, tako se je začel pojavljati **državni terorizem** (terorizem od zgoraj), ki so ga posamezne države uporabljale kot orodje zunanje politike. Značilen primer državnega terorizma v tistem obdobju je Libija. Bombni napad na diskoteko v Berlinu leta 1986 je podprla Libija, ki je izvedla tudi strmoglavljenje ameriškega potniškega letala nad Lockerbiejem leta 1988. Ta država je močno podpirala tudi Irsko republikansko armado (Gearson, 2002:17).

4.4.1 Razvoj samomorilskih napadov

V **80. letih 20. stoletja** so se začeli tudi vedno bolj pogosti samomorilski napadi, predvsem na Bližnjem vzhodu, in sicer proti oporiščem Združenih narodov v Libanonu.

Pred letom 1983 je bilo malo samomorilskih terorističnih napadov. Ko so leta 1983 Združeni narodi vzpostavili svoje oporišče v Bejrutu, je prišlo do premikov in razmišljanj vodilnih ljudi pri Hezbolahu o uporabi **samomorilskih napadalcev**, zato so zaprosili verske oblasti v Teheranu za dovoljenje za izvedbo samomorilskih napadov (Brooks, 2004:146).

Prvi samomorilski napad Hezbolaha je bil izveden aprila 1983 na ameriško veleposlaništvo v Bejrutu. Nato je oktobra 1983 v Bejrutu umrlo 241 ameriških vojakov, ko je samomorilski napadalec zapeljal z razstrelivom naložen tovornjak v poslopje ameriške vojske v oporišču Združenih narodov. Skoraj istočasno se je podoben dogodek zgodil v francoskem delu oporišča, kjer je umrlo 58 francoskih vojakov. Ker so se napadi pokazali kot zelo učinkoviti (s samomorilskimi napadi jim je uspelo pregnati iz Libanona tako Združene narode kot tudi Izraelce), so bili vsi verski pomisleki potisnjeni v stran (Quillen, 2004:36,37).

Samomorilski napad je oblika napada, pri katerem je za izvedbo napada nujna izvajalčeva smrt. Izvajalec (terorist) se popolnoma zaveda, da bo napad izveden samo, če se bo pri tem sam ubil (Ganor, 2000).

Samomorilski napadalci so tako postali uveljavljena metoda terorističnega nasilja v mnogih konfliktih. Samomorilski napadi so največkrat izvedeni na območju, kjer se zadržuje veliko število ljudi, tako da povzročijo tudi veliko žrtev, kar poleg želje posameznika žrtvovati se za doseg določenega cilja zagotavlja dobro medijsko pokritost dogodka.

Samomorilski napadi oziroma napadalci imajo lastnosti, ki prekašajo katerokoli drugo obliko napada:

- inteligenco in prilagodljivost (sami lahko izbirajo čas, kraj in okoliščine napada), ki jo druga orožja nimajo,
- imajo velik psihološki učinek na nasprotnika,
- so relativno poceni metoda (orožje), dokler je na voljo dovolj prostovoljcev,
- nasprotniku lahko povzročijo veliko število žrtev, medtem ko na lastni strani izguba samomorilskega napadalca ne pomeni velike izgube (Gus, 2003:259),
- izredno težko je preprečiti teroristični napad, ko je terorist (samomorilski napadalec) enkrat na poti proti svojemu cilju,
- organizacija pobega oziroma umika po terorističnem napadu predstavlja za teroriste eno težjih nalog. Prednost samomorilskega napada je v tem, da umika sploh ni treba načrtovati,
- prav tako ni skrbi, da bi varnostne sile zajele samomorilskega napadalca in iz njega izsilile informacije, ki bi lahko ogrozile obstoj teroristične organizacije (Ganor, 2000).

Nekatere teroristične organizacije, kot sta IRA in ETA, **redko ali sploh nikoli ne uporabljajo samomorilskih napadalcev**, na drugi strani pa samomorilske napadalce kar pogosto uporabljajo Tamilski tigri, Hezbollah (Islamski džihad), Hamas, Al Kajda ...

Tako po Gearsonu (2002:16) ločimo tri tipe samomorilskega terorizma:

- a) organizacije, ki ne odobravajo samomorilskega terorizma in ga niti ne prakticirajo, vendar ga lahko včasih zaradi posebnih razlogov uporabijo,
- b) organizacije, ki so sprejele samomorilski terorizem kot začasni način delovanja, kjer vodstvo organizacije samomorilske napade upravičuje z ideologijo oziroma teologijo, in tako novači prostovoljce in jih pošilja v akcijo s posebnimi cilji,

- c) organizacije, ki uporabljajo samomorilski terorizem kot stalno strategijo oziroma kot stalni način delovanja, med katere sodi tudi Al Kajda.

Teroristična organizacija, ki se ji pripisuje največje število samomorilskih napadov, so **Tamilski tigri**. Le-ti veljajo za najbolj učinkovito in hkrati tudi brutalno teroristično organizacijo, ki je kdajkoli uporabljala samomorilske napade. Njihovo samomorilsko skupino, imenovano Črni Panterji, sestavljajo tako moški kot ženske, kar ni praksa v terorističnih organizacijah islamskega izvora. Tarče Tamilskih tigrov so bili predvsem vojaški in politični voditelji Šri Lanke in Indije (Schweitzer, 2000). Njihova samomorilnost ne velja za verski fenomen, temveč dokazuje, da so tudi drugi prostovoljci pod določenimi psihološkimi in političnimi pritiski povsem sposobni samomorilnosti (Gearson, 2002:16).

Al Kajda se prav tako poslužuje samomorilskih napadov in je že pred 11. septembrom 2001 izvedla odmevne samomorilske napade na:

- ameriški veleposlaništvi v Keniji in Tanzaniji leta 1998,
- ameriški rušilec USS Cole v Jemnu leta 2000.

Samomorilske napade izvajajo predvsem **islamske teroristične organizacije**. Razlog za izvedbo samomorilskega napada je običajno izraziti verski fanatizem v kombinaciji z nacionalnim ekstremizmom in željo po maščevanju. Za napadalce ne velja, da naredijo samomor, ampak izpolnijo verski ukaz oziroma od Boga dano povelje, kar se arabsko imenuje »Istišhad«, izvajalca terorističnega napada pa imenujejo »šahid«.

Napadalci običajno niso prostovoljci, ampak jih izbere njihov verski učitelj. Potem ko je *šahid* izbran, sledi dolgotrajno šolanje, med katerim preverjajo, kako izbrane osebe delujejo pod pritiskom in v situacijah, kjer je ogroženo njihovo življenje. Šolanje nadaljujejo samo tisti, ki pokažejo dovolj želje, so hkrati dovolj mirni in zbrani. Običajno *šahid* zapustijo svoje domove brez slovesa in začnejo večdnevno intenzivno urjenje, ki obsega potek operacije, navodila za uporabo bombe, hkrati pa opravijo fizično in psihično očiščenje. Do dne, ko naj bi *šahid* izvedel napad, je že popolnoma podlegel procesu »pranja možganov« ter je željan in sposoben izvesti samomorilski napad.

Samomorilski napadalci običajno pošljejo svojim družinam pismo, v katerem prosijo družino, naj ne žaluje za njim, saj ni umrl, ampak se je pridružil Alahu, kjer bo lahko užival svoje privilegije:

- večno življenje v raju,
- dovoljenje, da vidi Alahov obraz,
- prijaznost 72 mladih devic, ki mu bodo služile v raju in
- privilegij, da lahko zagotovi življenje v raju sedemdesetim svojim sorodnikom (Schweitzer, 2000).

Načelo delovanja samomorilskih napadov najbolje ponazori **misel staro kitajskega vojskovodje in filozofa Vu Čija** (v Sun Tsu, 1998), ki je zapisal: *»En človek, odločen žrtvovati življenje, je dovolj, da jih ustrahuje tisoč!«*

Samomorilski terorizem se danes pojavlja na različnih koncih; v Izraelu, Čečeniji, na Bližnjem vzhodu, v 21. stoletju pa smo priča tudi napadu samomorilskih napadalcev v urbanih središčih Zahodnih metropol, kot se je zgodilo v Londonu 7. julija 2005.

Povečana želja po samomorilskem terorizmu ni bila edina sprememba v tem obdobju. Predvsem so se spremembe pojavile v sami strukturi organizacij. Organizacije in njihove strukture so postale bolj ploščate, z manjšo stopnjo hierarhičnosti in z več horizontalnimi ravnmi v obliki piramid, kar je bilo značilno predvsem za organizacije v 60. in 70. letih. Odločitve so se prenašale po jasno določenih kanalih med posameznimi ravnmi od vodstva na vrhu proti izvajalcem in obratno. V začetku 90. let se je število ravni zmanjšalo na samo dve, med katerima pa ni bilo več jasne meje.

4.4.2 Nove organizacijske oblike terorističnih organizacij v 90. letih 20. stoletja

Sredi 90. let 20. stoletja je prišlo do dveh novih organizacijskih oblik terorističnih organizacij, ki sta aktualni še danes oziroma se vedno bolj izpopolnjujeta in dopolnjujeta.

Prva je tako imenovana ideja o **nevodenem odporu**⁶ oziroma **disperziji**. Odnos hierarhičnosti, ki je bila značilna za preteklost, je začel zamenjevati policentrični sistem. V tem primeru gre predvsem za »ad hoc« povezovanje podobno mislečih posameznikov in razpršenih (disperziranih) skupin brez osrednjega vodstva.

Tak način dela postavlja veliko manjše omejitve samim skupinam in omogoča svobodnejše ravnanje. V primerih, ko obstaja osrednje vodstvo, pa le-to predvsem usmerja in usklajuje, ne pa nadzoruje (Miholič, 2003:24).

Načelo disperzije je prišlo najbolj do izraza pri delovanju **militantnih desničarskih skrajnežev** v ZDA. Le-ti imajo pri svojem delovanju tako imenovano strategijo »nevodenega odpora«. To pomeni, da teroristične napade izvajajo posamezniki ali manjše skupine, ki med seboj niso povezani. Zaradi enakih interesov naj ne bi bilo potrebe po vodstvu, potrebne informacije pa pridobijo prek interneta, elektronske pošte, publikacij ...

Najbolj znan primer, kjer je bila uporabljena strategija odpora brez vodstva, je napad **Timothyja McVeigha** na stavbo FBI v Oklahoma Cityju⁷.

Mrežno povezovanje⁸ je **druga oblika** organizacijske strukture, ki se danes uveljavlja v svetu, predvsem je značilno za islamske teroristične organizacije. Pri tem gre za preoblikovanje iz samostojno delujočih terorističnih organizacij v sistem manjših, med seboj povezanih skupin. Te med seboj nimajo neposrednega stika, vendar so del širše teroristične mreže, lahko tudi ene same teroristične organizacije, ki bedi nad njimi. Manjše skupine so običajno razširjene na širokem geografskem prostoru. Povezava med njimi je predvsem v oblikovanju komunikacijskih kanalov, po katerih vodstvo usklajuje dejavnosti skupin. Le-te pa se lahko prosto prilagajajo regionalnim okoliščinam, hkrati pa nudijo potrebne informacije, opremo in osebje drugi teroristični skupini, če se ta nahaja na njihovem območju. Teroristično mrežo lahko primerjamo z multinacionalnim podjetjem, katerega izpostave so

⁶ *Angl. leaderless resistance*

⁷ 19. april 1995

⁸ *Angl. loose networks*

razporejene po vsem svetu, vsaka posamezno pa se prilagaja zahtevam lastnega trga (<http://www.jmu.edu/orgs/wrni/it4.html>).

Teroristi so se začeli uspešno gibati po zahodnih družbah, globalno potovati in komunicirati. Temu primerno – globalno – so se tudi organizirali in začeli uporabljati druge pridobitve za načrtovanje in izvedbo terorističnih napadov.

Teorija in praksa mrežnega povezovanja dajeta veliko prednost izvajalcem terorističnih napadov, saj država ne more vedeti, kdo je napadalec, kot je bilo v preteklosti. Tedaj so države vedele, katera organizacija in kdo stoji za posameznim napadom oziroma katera država podpira to organizacijo. Lahko bi celo rekli, da so teroristične organizacije izvedle svojevrstno privatizacijo. Niso več v tolikšni meri odvisne od same države, saj imajo svoje vire za financiranje in opremljanje, hkrati pa jim vsaj določene države ponujajo možnosti za namestitve in urjenje.

4.4.3 Koncept nekonvencionalnega terorizma⁹ in asimetrične strategije

Hkrati s pojavom domačega terorizma v ZDA je prišlo tudi do razvoja **koncepta nekonvencionalnega terorizma**, ki je tesno povezan s **konceptom asimetričnega bojevanja**. Pri razvoju koncepta nekonvencionalnega terorizma ne gre za nov tip terorizma, ampak se je predvidevalo, da bodo teroristi v svojih napadih uporabili orožje za množično uničevanje. V tem obdobju so ZDA sumile odpadniške države, predvsem Kubo, Iran, Irak, Sirijo, Srbijo, Libijo, Sudan in Severno Korejo, da podpirajo terorizem. Celotni problem oziroma grožnja terorizma se je navezala na možnost, da nekatere države podpirajo teroristične organizacije in tako le-te ne delujejo samostojno, temveč pod pokroviteljstvom držav, katere jih zalagajo s potrebnim orožjem, opremo, namestitvenimi zmogljivostmi, finančnimi sredstvi in predvsem, česar so se ZDA najbolj bale, z orožjem za množično uničevanje.

Z napadom teroristične organizacije **Aum Šinrikjo** s sarinom na tokijsko železniško postajo se je še potrdila možnost napada teroristov z orožjem za množično uničevanje.

V 90. letih so analitiki napovedovali, da bodo tako razvijajoče se države kot tudi drugi nedržavni subjekti, kot so teroristične organizacije, izbrale asimetrična sredstva za nastopanje proti zahodnim interesom.

Za vojaško področje velja, da je v Zalivski vojni leta 1991 prišlo do RMA (*revolution in military affairs*), in s tem do povečanja prepada med prvim in tretjim svetom v konvencionalni oborožitvi. Nasprotniki zahoda so bili tako prisiljeni uporabiti nekonvencionalno oborožitev in **asimetrično strategijo**¹⁰ ter napasti zahod prek lukenj v civilni družbi. Ker so sodobne zahodne družbe postale močno odvisne od infrastrukture, je terorizem videl svoje možnosti predvsem v napadih na nove tarče.

⁹ Za nekonvencionalni terorizem se pojavljajo tudi izrazi katastrofični terorizem, superterorizem, terorizem orožij za množično uničevanje, odvisno pač, s katere strani ga preučujemo. Vsem izrazom pa je skupno predvsem to, da terorizem take vrste lahko povzroči veliko število žrtev.

¹⁰ Asimetrično je tisto vojskovanje, pri katerem akterji, od posameznika do mednarodnih koalicij, uporabljajo metode in sredstva v določenem času in na tak način, da ob upoštevanju tako nasprotnikovih kot lastnih defenzivnih in ofenzivnih zmogljivosti in ranljivosti povzročijo najbolj nesorazmerne učinke glede na vložena sredstva. Pri tem gre za uporabo tako vojaških kot nevojaških oblik na vseh ravneh interakcije med akterji – od mirnodobnega stanja do vojne (Svete, 2000:29).

Terorizem je ena od oblik asimetričnega vojskovanja. Pri asimetričnem vojskovanju gre za uporabo **nekonvencionalnih, nepričakovanih in nepredvidljivih metod** za doseg političnega cilja. Čeprav je asimetrično vojskovanje poznano že dalj časa, pa je postalo ena od možnih prihodnosti za razvoj terorizma. Teroristi lahko tako izbirajo povsem nepričakovane tarče in uporabljajo edinstveno taktiko. Lahko prevzamejo pobudo, kajti tradicionalna obramba in sistem odvrčanja držav sta lahko povsem nadvladovana s strani predanih teroristov, ki uporabljajo asimetrično strategijo. Asimetrično vojskovanje zato predvideva uporabo orožij za množično uničevanje, napade na katerekoli cilje, maksimalno število žrtev, uporabo najnovejše tehnologije in druge netipične metode (Gus, 2003:252).

Hkrati z uporabo asimetrične strategije morajo teroristi razviti čim manj ortodoksne metode, ki jim bodo prinesle čim boljšo propagando, in s tem povečale moč v odnosu do sovražnih držav.

Terorizem je v vseh oblikah, po naravi, asimetrični odgovor močnejšemu nasprotniku. Teroristi so vedno uporabljali svoje zmogljivosti, da so povečali svojo moč – predvsem na račun terorja.

Tako se je poleg RMA začelo govoriti o **RTA** (revolution in terrorist affairs.) Koncept nekonvencionalnega terorizma je šel v smer najslabših scenarijev asimetričnih teorij, predvsem je šlo za uporabo kemičnega in biološkega orožja.

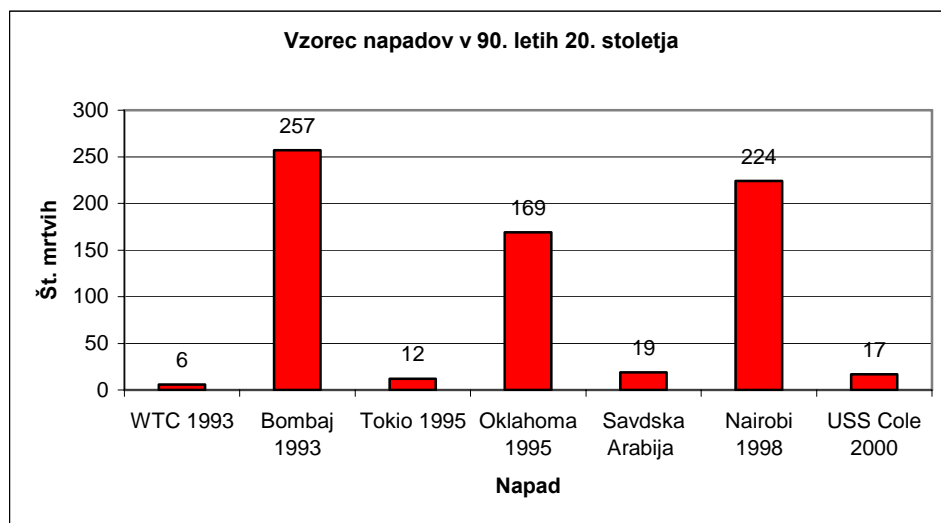
Ideja o nekonvencionalnem terorizmu je postala še bolj aktualna po letu 1997, ko je ameriški obrambni minister William Cohen v intervjuju za televizijo s petfundno (2,27 kg) vrečico sladkorja ponazoril, koliko antraksa bi zadostovalo, da pomori populacijo mesta Washingtona.

Dokaz za nekonvencionalni terorizem, s katerim se želi povzročiti čim večje število žrtev, je temeljil na majhnem vzorcu napadov, izvedenih v 90. letih 20. stoletja (Gearson, 2002:20):

- a) prvi napad na WTC leta 1993 (6 mrtvih, več kot 1000 ranjenih),
- b) napad na tokijsko podzemno železnico leta 1995 (12 mrtvih, okoli 5500 ranjenih),
- c) bombni napad na zvezno poslopje v Oklahomi leta 1995 (169 mrtvih, 503 ranjeni),
- d) 13 sočasnih avtomobilskih bomb v Bombaju leta 1993 (257 mrtvih, okoli 1400 ranjenih),

- e) napad na vojaške objekte v Savdski Arabiji leta 1996 (Khobot Towers; 19 mrtvih in 500 ranjenih),
- f) bombni napad na ameriško veleposlaništvo v Vzhodni Afriki leta 1998 (224 mrtvih in več kot 5000 ranjenih),
- g) napad na ameriški rušilec USS Cole leta 2000 (17 mrtvih, 39 ranjenih in 170 milijonov USD škode).

Graf 1: Vzorec napadov v 90. letih 20. stoletja

Na drugi strani pa so proti teoriji o **superterorizmu** govorila naslednja dejstva:

- a) uporabljena sredstva so bila bombe in konvencionalno razstrelivo,
- b) v nekaterih primerih je šlo za domači terorizem (napad na zvezno poslopje v Oklahomi in napad na tokijsko podzemno železnico),
- c) kot dodatno dejstvo pa se pojavlja dvom, da bi bile posamezne države pripravljene zaupati tehnologijo orožij za množično uničevanje terorističnim organizacijam, nad katerimi imajo malo oziroma nimajo nobenega nadzora.

Uporaba orožij za množično uničevanje je bil dogodek majhne verjetnosti. To se je pokazalo tudi pri ocenjevanju zmožnosti japonskega kulta Aum Šinrikjo, kjer so poročila nakazovala zmotne možnosti skupine, da pridobi biološko orožje. Napad se je kasneje zgodil s kemičnim plinom sarinom, izveden pa je bil na nižji tehnološki ravni, kakor so jo nakazovala poročila.

5. METODE TERORISTIČNEGA DELOVANJA

Glavno vprašanje je, ali metode, ki jih teroristi uporabljajo, pomagajo pri uresničevanju njihovih ciljev.

Teroristi imajo različne metode, da bi dosegli učinke, kot so:

- pridobiti pozornost svetovnih medijev in mednarodne politike,
- zapustiti močan vpliv na ciljno publiko,
- prisiliti nasprotnika v popuščanje njihovim zahtevam,
- prekiniti družbeno rutino v določeni družbi,
- izzvati državo k pretirani reakciji (Gus, 2003:268).

5.1 Klasične in že poznane metode

Metode, ki jih uporabljajo teroristi, vsaj delno odražajo politično okolje, iz katerega izvira sama teroristična organizacija. Nekatere metode so v preteklosti postale zaščitni znak nekaterih organizacij. Kljub temu pa obstajajo metode, ki so skupne večini terorističnih organizacij:

- a) umori,
- b) telesne poškodbe,
- c) ugrabitve in zajetje talcev,
- d) izsiljevanje,
- e) kraje in ropi,
- f) bombni napadi,
- g) nezakonite zaplembe in poškodbe vladnih poslopij, sredstev javnega transporta, infrastrukturnih objektov, javnih prostorov in lastnine,
- h) proizvodnja, posedovanje, pridobitve, prevozi in hranjenje orožja in razstreliva,
- i) širjenje kontaminiranih snovi, povzročanje požarov, eksplozij, poplav in izpostavljanje ljudi, živali in okolja nevarnostim,
- j) motenje oskrbe z vodo, energijo ali drugimi osnovnimi sredstvi,
- k) napadi in motenje delovanja informacijskega sistema,
- l) grožnje z izvedbo zgoraj naštetih dejanj,
- m) vodenje teroristične organizacije,
- n) pomoč in sodelovanje v teroristični organizaciji (Dedeoglu, 2003:96).

Sestavni del metod, ki jih uporabljajo teroristi, so tudi orožja. Raznolikost eksplozivnih naprav in strelnega orožja se je z razvojem orožij močno povečala, kljub vsemu pa velja, da za klasično in vedno uporabno orožje teroristov veljata razstrelivo in strelno orožje.

Teroristi imajo danes dostop tudi do orožij, ki jih sicer večinoma uporabljajo v vojaške namene. Vzrok temu je podpora držav določenim terorističnim organizacijam in razširjenost črnega trga, kar omogoča teroristom pridobiti neomejene količine konvencionalnega orožja in streliva. Pri tem pa ne smemo pozabiti na improvizirana, a učinkovita orožja, ki jih teroristi izdelajo sami iz sestavin, ki jih lahko pridobijo v vsakdanjem življenju.

5.2 Orožje za množično uničevanje

Kljub še vedno množični uporabi klasičnega orožja pa pridobivajo pomen **orožja za množično uničevanje** in **grožnja** z uporabo le-teh.

Pri orožjih za množično uničevanje govorimo o **kemičnem, biološkem, jedrskem orožju ter o širjenju radioaktivnega materiala**. Širjenje radioaktivnega materiala pomeni, da bi s kombinacijo klasične eksplozivne naprave in radioaktivnega materiala izvedli teroristični napad, pri katerem bi prišlo do radioaktivnega žarčenja in posledično do kontaminacije tako ljudi kot območja.

Prvi primer uporabe **kemičnega orožja** je napad na tokijsko železniško postajo s plinom sarin leta 1995, za prvi primer uporabe **biološkega orožja** pa velja pošiljanje pisem, napolnjenih z antraksom, v obdobju po napadih 11. septembra 2001 (Gus, 2003:259).

Teroristi bi uporabili orožje za množično uničevanje predvsem zaradi naslednjih razlogov:

- da pritegnejo pozornost, kajti nihče ne more ignorirati zahtev organizacije, ki lahko izpelje uničujoče napade,
- da bi zadovoljili boga. Versko motivirani teroristi poskušajo vse, da bi uresničili tisto, kar od njih zahteva bog,
- uničenje ekonomije; z napadom na ekonomski sektor bi prizadeli predvsem bolj potrošniško usmerjene družbe,

- vplivati na obnašanje nasprotnika; grožnje z uporabo orožij za množično uničevanje lahko vplivajo na ljudi, da se poglobijo v vzroke, ki so pripeljali do take grožnje (Gus, 2003:250–251).

Hkrati pa naj bi orožje za množično uničevanje teroristom zagotavljalo zmožnost doseči večje število žrtev v posameznem napadu. Kljub temu pa velja, da bodo teroristične organizacije, ki imajo za cilj zgolj povzročiti veliko število žrtev, uporabile konvencionalno orožje, tiste, ki želijo povzročiti, čim večjo zmedo, paniko in strah, ne glede na število žrtev, pa bodo raje uporabile orožje za množično uničevanje.

5.3 Tarče teroristov

Pojav orožij za množično uničevanje je privedel do sprememb na področju uporabljene metodologije in tarč s strani teroristov. V metodologiji so se odprle možnosti za uporabo visoko razvite tehnike, tarče pa niso več posamezniki, ampak celo večje populacije (Palfy, 2003:81–95). Simbolne tarče in populacija kot celota so lahko danes prizadete huje kot kdajkoli prej. Vse, kar je potrebno za to, je želja oziroma volja.

Teroristi izbirajo **tarče** zaradi njihove **simbolne vrednosti**. Izberejo jih tako, da na eni strani zadostijo pričakovanjem podpornikov teroristične skupine in na drugi strani prizadenejo ciljno publiko. Tarče so večkrat izbrane zaradi svoje propagandne vrednosti, tako da teroristi izbirajo predvsem:

- veleposlaništva in diplomatsko osebje,
- mednarodne simbole,
- stavbe, kraje in ljudi s simbolnim pomenom,
- potnike.

Poleg zgoraj naštetih so pogosta tarča tudi vojaški objekti in njihovo osebje.

Napadi so danes vse bolj **nediskriminatorno usmerjeni proti celotni populaciji** in se ne osredotočajo na eno samo tarčo.

Teroristi danes večinoma izbirajo predvsem »mehke« **tarče (soft targets)**, ki imajo določen simbolni pomen oziroma simbolizirajo njihovega nasprotnika ali njegove interese. S terminom »mehke tarče« (soft targets) označujemo predvsem civilne tarče in pasivne vojaške tarče, torej tiste, za katere velja, da ne bodo nudile odpora, dokler teroristi ne povzročijo žrtev ali materialne škode. Tarče so predvsem objekti, ki najbolj simbolizirajo nasprotnikove

interese. Izbor teh tarč temelji predvsem na njihovi simbolni vrednosti, poleg tega pa napad na njih lahko povzroči veliko število žrtev (Gus, 2003:397).

5.4 Tehnološki napredek

Kljub tehnološkemu napredku, ki je teroristom omogočil dostop do skoraj vseh, tako konvencionalnih kot tudi nekonvencionalnih orožij, pa je teroristično okolje v novem tisočletju bolj zaznamovano z napredkom v tehnologiji, informacijah in z globalno povezanostjo. To novo okolje daje nove možnosti v delovanju teroristov. K spremembam v tej metodologiji sta še posebej pripomogla dva dejavnika:

- **razširjenost informacijske tehnologije in napredek v komuniciranju**

Teroristi imajo s pojavom interneta večje in boljše možnosti pridobiti informacije za izdelavo kemičnega, biološkega in jedrskega orožja. Vendar to ne pomeni tudi večje verjetnosti, da bo do dejanske uporabe tega orožja tudi prišlo. Pomembnejša so napredna komunikacijska sredstva, kot so računalniki in satelitski telefoni, kajti z njimi je možno povečati učinkovitost klasičnih terorističnih napadov.

- **povečana gibljivost ljudi in lažje prehajanje mej**

Zmožnost teroristov, da se nemoteno gibljejo, je pripeljala do kroženja teroristov po svetu, tako da se ne zadržujejo izključno na tako imenovanih sivih področjih. Na drugi strani jim ta možnost prostega pretoka omogoča tudi izgrajevanje tako imenovanih »ad hoc« terorističnih skupin, ki povezujejo med seboj manjše ekstremistične celice, ki uradno ne pripadajo nobeni od uveljavljenih organizacij (SIPRI, 2002:5–6).

5.5 Koncept »mediji kot orožje«

Poleg pojava orožij za množično uničevanje pa postajajo vse pomembnejši tudi mediji, saj danes velja, da je informacija moč, zato lahko govorimo tudi o **konceptu »mediji kot orožje«**. Vsi poznajo moč informacije, tako mediji, vlada in tudi teroristične organizacije. Mediji vseskozi spremljajo in poročajo o kopici dogodkov, zato se teroristi zavedajo, da je za pridobitev publicitete potreben dramatičen dogodek, kot je ugrabitev ali bombni napad.

Teroristične organizacije poskušajo javno predstaviti razloge za svoj obstoj in delovanje ter tako doseči čim širšo javno podporo. Za lažjo objavo svojih razlogov in pridobivanje naklonjenosti javnosti pa morajo prilagoditi svoje delovanje in metode že uveljavljenim in sprejetim načinom delovanja medijev v določenih okoljih.

Medijsko orientiran terorizem je usmerjen v pridobivanje pozornosti medijev in javnosti, da bi s tem čim bolj razširil svoje sporočilo. Temu primerno so izbrane tudi metode in tarče teroristov.

V nekaterih primerih imajo teroristične organizacije povsem **legalne organizacijske oblike (tako imenovane »aboveground« organizacije)**, kot so društva in politične stranke, ki jih predstavljajo in zastopajo. Največ se teroristi ukvarjajo s problemom, kako poslati svoje sporočilo družbi. Vlade ali druge prizadete organizacije oziroma skupine ne bodo pojasnile, kaj in kje so razlogi za teroristični napad, ampak bodo razloge raje zamolčale, nadzirale tok informacij in poskušale obrniti javno mnenje proti teroristom.

Najboljša rešitev za teroriste je, da imajo dostop do tehnologije množičnih medijev. Tako lahko sami pošljejo sporočilo javnosti, in to v obliki, ki je sprejemljiva tako za medije kot javnost (Tuman, 2003:115–147).

Z učinkovito uporabo medijev lahko teroristi vplivajo na javnost v taki meri, da se razpoloženje obrne proti vladi ali celo omogoči popuščanje njihovim zahtevam.

Množični mediji so tako postali orožje v sodobnem konvencionalnem in asimetričnem konfliktu.

Prilagoditve terorističnega delovanja konceptu »mediji kot orožje« se nanašajo predvsem na:

- uporabo simbolov,
- stopnjo nasilja,
- izvedbo odmevnih dejanj oziroma napadov.

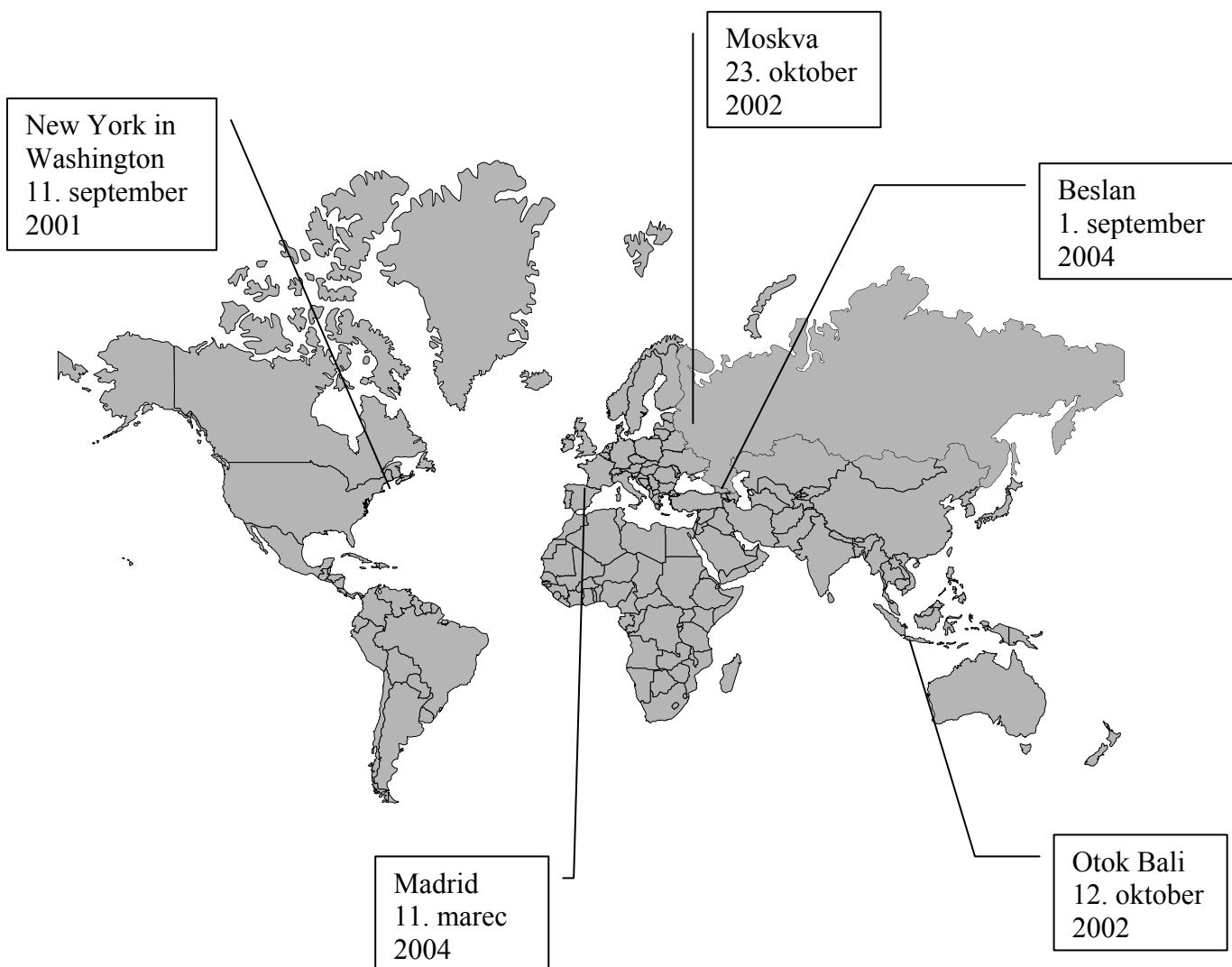
S tem se je oblikovalo okolje, kjer si mediji želijo pridobiti teroristična sporočila za nadaljnjo objavo. Namenska uporaba nasilja, ki jo lahko obravnavamo kot obliko psihološkega bojevanja, ima danes s pomočjo množičnih medijev in njihove prodornosti enake ali celo večje učinke (na posameznikovo zavest) kot orožje za množično uničevanje (Gus, 2003:294).

Koncept »mediji kot orožje« se tako izkaže kot dodatna metoda delovanja terorističnih organizacij, pri tem pa ne gre pozabiti, da ima teroristično nasilje že samo po sebi svojo simbolno vrednost.

6. ŠTUDIJE PRIMEROV

V empiričnem delu naloge bom preučil strategijo delovanja teroristov v 21. stoletju, in sicer z analizo petih terorističnih napadov, ki so najbolj odmevali v svetu in s tem tudi zaznamovali teroristično dejavnost. Analiziral bom teroristične napade:

- na WTC v New Yorku in Pentagon v Washingtonu 11. septembra 2001,
- na nočna kluba na otoku Baliju 12. oktobra 2002,
- na moskovsko gledališče 23. oktobra 2002,
- na vlake v Madridu 11. marca 2004,
- na šolo v Beslanu 1. septembra 2004.

Področja, na katera se bom osredotočil pri svoji analizi, sem načrtoval že z delovnimi hipotezami, tako da bom preučeval naslednje elemente terorističnih napadov:

- število žrtev,
- tarče napada,
- metode napada in
- ali je šlo za samomorilski napad ali ne.

Pri vsakem od napadov bom v krajšem sestavku predstavil potek in ozadje napada, nato pa se bom osredotočil na strategijo delovanja teroristov in poskušal predstaviti tudi dejstva, ki so po mojem mnenju vplivala na delovanje teroristov in njihovo strategijo.

Na koncu pa bom predstavil podobnosti in razlike med strategijami vseh petih napadov.

6.1 Teroristični napadi na WTC in Pentagon 11. septembra 2001

11. septembra 2001 je prišlo do **terorističnih napadov** na **WTC** v New Yorku in **Pentagon** v Washingtonu. Teroristi so za tarčo izbrali tudi Belo hišo ali Kapitolski grič, vendar se napad nanj ni posrečil. Štiri ločene teroristične skupine so ugrabile štiri komercialna potniška letala in s pomočjo žepnih nožev prevzele nadzor nad njimi. Vsako skupino sta sestavljala dva različna tipa teroristov. Nekaj oseb je bilo zadolženih za prevzete nadzora nad letalom v fizičnem smislu (mišice organizacije), medtem ko so bili drugi izšolani za pilotiranje letal.

Po prevzemu nadzora nad letali so teroristi le-te usmerili proti tarčam. Letala so tako postala njihovo glavno orožje za napad. Ocenjena količina letalskega goriva na vseh štirih letalih skupaj je bila približno 91.000 litrov. Z dvema letaloma so napadli WTC, kjer se je po eno letalo zaletelo v vsakega od nebotičnikov (znana tudi pod imenom »Dvojčka«), tretje letalo so usmerili nad Washington, kjer se je zaletelo v stavbo Pentagona. Za četrto letalo se domneva, da so ga potniki, potem ko so slišali za dogodke v New Yorku, namenoma strmoglavili nad nenaseljenim delom v Pensilvaniji, imenovanim Shanksville

(<http://en.wikipedia.org/wiki/9/11>).

Tarči napadov sta bila WTC in Pentagon. Obe imata velik simbolni pomen. Prva (WTC) predstavlja predvsem neizmerno ekonomsko moč zahodnega sveta, še posebej ZDA, druga (Pentagon) pa predstavlja vojaško moč ZDA. Teroristi so z napadom na dve tako simbolni tarči zadali hud udarec ZDA, hkrati pa pritegnili pozornost povsod po svetu.

Napadi 11. septembra 2001 so brez dvoma **najhujši teroristični napadi**, saj je skupno v napadih umrlo **2986 ljudi** (Tabela 1), pri čemer so všteti tako potniki letal kot tudi same žrtve v WTC-ju in Pentagonu.

Z izjemo žepnih nožev, s pomočjo katerih so teroristi prevzeli nadzor nad letali, v napadih ni bilo uporabljeno ne konvencionalno orožje kot tudi ne orožje za množično uničevanje. Vendar so napadi kljub neuporabi zgoraj omenjenih orožij povzročili ogromno število žrtev. Pri napadu je bila predvsem pomembna **koordinacija**, saj je bilo treba napade izvesti čim bolj

sočasno, preden bi oblasti ugotovile, kaj se dogaja in prizemljile letalski promet oziroma sestrelile letala, ki se tega ne bi držala.

Napade 11. septembra prištevamo med **samomorilske napade**. V tem primeru ni bil izveden samomorilski napad posameznika, kot je bila navada v preteklosti ali tudi danes na Bližnjem vzhodu, temveč **skupinski samomorilski napad**, v katerem so umrli vsi izvajalci. Napad je izvedlo 19 islamskih skrajnežev, ki so pripadali teroristični organizaciji Al Kajda.

Posebnost skupinskega samomorilskega napada je v tem, da je težko izvedljiv. Potrebna je obsežna psihološka priprava vseh članov skupine, v kateri ne sme biti šibkega člana. Sam profil samomorilskih napadalcev, vključenih v napade 11. septembra, se je razlikoval od profila samomorilskih napadalcev¹¹ na Bližnjem vzhodu. Napadalci so bili starejši od napadalcev na Bližnjem vzhodu, ki so povečini stari okoli 20 let, bili so dobro izobraženi in prefinjeni pri svojem delu.

Obstaja vprašanje, ali so vsi člani napadalnih skupin sploh vedeli da gre za samomorilsko nalogo, ali pa sta za to vedela le eden ali dva vodilna člana. Ne glede na to teroristični napadi 11. septembra veljajo za **prve uspešne »zračne« samomorilske napade** in hkrati tudi za **prve samomorilske napade na zahodu**. V preteklosti so izvajalci že poskušali izvesti samomorilske napade z letali¹², ki pa niso bili uspešni (Gunaratna, 2001:6).

Tabela 1; Število žrtev v posameznem objektu v napadih 11. septembra 2001

WTC	Stolpnici	2595
	Polet št. 11	92
	Polet št. 175	65
Pentagon	Pentagon	125
	Polet št. 77	64
Shanksville	Polet št. 93	45
Skupaj		2986

Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/9/11>.

¹¹ Profil značilnega pripadnika teroristične organizacije Al Kajda je opisan na strani 16.

¹² Primer za to je poskus napada alžirske teroristične organizacije Oborožene islamske skupine (GIA – Groupe Islamique Armé) v decembru 1994 na Eifflov stolp, ki pa se je končal z napadom francoske protiteroristične enote na letalo.

6.2 Teroristični napad na nočna kluba na Baliju 12. oktobra 2002

12. oktobra 2002 je prišlo do terorističnega napada na indonezijskem otoku Baliju. Ob 23.05 po lokalnem času (15:05 UTC¹³) je eksplodirala bomba v enem izmed barov v mestu Kuta. Približno 10 do 15 sekund kasneje je pred klubom Sari eksplodirala še druga, veliko močnejša avtomobilska bomba.

Žrtve napada so bili večinoma turisti, stari med 20 in 30 let, med katerimi so prevladovali Avstralci, zato se teroristični napad na Baliju označuje tudi kot **avstralski 11. september**. Število žrtev je bilo **202**, med njimi pa so bili poleg turistov tudi domačini, ki so delali v barih. Približno 209 ljudi je utrpelo hude poškodbe, predvsem opekline.

Napad je izvedla **islamska teroristična organizacija**, imenovana Džama Islamija¹⁴, ki velja za podružnico Al Kajde v Indoneziji (http://en.wikipedia.org/wiki/2002_Bali_bombing).

V tem primeru je šlo za relativno preprosto izvedbo samega napada. Kot metodo so teroristi uporabili **bombni napad**, bombi sta bili izdelani iz amonijevega nitrata (NH₄NO₃), ki ga je razmeroma lahko pridobiti, saj večina umetnih gnojil temelji na amonijevem nitratu. Bomba je imela elektronski sprožilec, zato ni bila potrebna neposredna prisotnost izvajalca. Organizatorji napada so se tako izognili samomorilskemu napadu.

Kot **tarčo** so si teroristi izbrali priljubljeno letovišče na Baliju, kjer se je nahajalo veliko turistov. Tarča napada sta bila nočna kluba, polna turistov. Glede na moč, predvsem avtomobilske bombe, je mogoče sklepati, da teroristi niso nameravali zgolj zastrašiti turistov in jih tako odvrniti od obiska otoka ter s tem povzročiti čim večjo ekonomsko škodo, temveč povzročiti čim večje število žrtev. Tarča prav tako ni bilo veleposlaništvo kakšne države ali vladno poslopje oziroma posameznik, da bi lahko govorili o povezanosti bombnega napada z

¹³ UTC - koordinirani čas (Universal Time Coordinated)

V Sloveniji je v uporabi srednjeevropski pasovni čas CET (Central European Time). Razlika med časoma CET in UTC je ena ura. Primer: kadar je ura poldne (12:00) po UTC, je ura ena (13:00) po CET. In obrnjen: kadar je ura poldne (12:00) po CET, je ura enajst (11:00) po UTC.

V času veljavnosti poletnega časa je razlika med lokalnim časom CEST (Central European Summer Time) in UTC dve uri. Primer: kadar je ura poldne (12:00) po UTC, je ura dve (14:00) po CEST. In obrnjen: kadar je ura poldne (12:00) po CEST, je ura deset (10:00) po UTC (http://www.arso.gov.si/podro~cja/vreme_in_podnebje/napovedi_in_podatki/aladin/aladin.htm).

¹⁴ Seznam terorističnih skupin, ki delujejo pod okriljem Al Kajde, je naveden v Prilogi 1.

aktualno politiko države. Ker velja Bali za eno izmed mednarodno bolj mondenih središč¹⁵, ima tarča predvsem simbolni pomen in ponazarja zahodno usmerjeni način življenja.

Simbolni pomen naj bi imel tudi datum napada, saj je bil izveden eno leto, en mesec in en dan po terorističnih napadih 11. septembra 2001.

¹⁵ Narodnosti in število žrtev so navedeni v Prilogi 2.

6.3 Teroristični napad na moskovsko gledališče 23. oktobra 2002

23. oktobra 2002 je 50 oboroženih Čečenov vdrlo v **gledališče Dubrovka** v južnem delu Moskve in zajelo 810 talcev civilistov (tako gledalcev kot igralcev). Napad so izvedli čečenski uporniki oziroma islamske gverilske skupine, in sicer z lahkim pehotnim orožjem, s seboj pa so prinesli tudi veliko količino klasičnega razstreliva.

V naslednjih dveh dneh so teroristi sicer izpustili 58 talcev, med njimi vse muslimane in del otrok, druge pa so še naprej zadrževali. Od Moskve (ruske vlade) so zahtevali, naj umakne vojsko iz Čečenije.

26. oktobra so sporočili grožnjo, da bodo začeli pobijati talce. Več kot 12 od 50 teroristov je bilo opremljenih z razstrelivom in bili so se pripravljene razstreliti, če njihova zahteva ne bo uslišana. Že ob začetku ugrabitve so talcem povedali, da njihov cilj ni vrnitev domov, temveč da gre za samomorilsko akcijo, saj so pripravljene razstreliti celotno gledališče s talci in s seboj (ugrabitelji) vred, kar jasno kaže, da je šlo za načrtovan samomorilski napad.

Ob pobegu enega izmed talcev so začeli teroristi streljati. Varnostne sile so se zbale, da je prišlo do poboja talcev. Zato so začele operacijo Strela, v kateri so najprej z uspavalnim plinom napolnile gledališče, nato pa vdrle vanj in začele evakuirati talce.

Za **tarčo** so izbrali javni kulturni objekt, priljubljeno **moskovsko gledališče**, ki je bilo za predstavu Nord – Ost popolnoma razprodano. Teroristi so namensko izbrali »**mehko tarčo**« (soft target) sredi Moskve, saj so lahko pritegnili pozornost medijev. Ugrabitve, ki so bile izvedene v preteklosti v bližini vojaških spopadov, so imele veliko manjši medijski učinek (Speckhard, 2004:305–327).

Teroristični napad je **terjal 120 žrtev**, pri tem pa moramo upoštevati, da so teroristi ubili samo 2 talca, drugi pa so umrli zaradi posledic plina oziroma reševalne akcije (http://en.wikipedia.org/wiki/Moscow_theater_hostage_crisis).

Zajetje talcev ni nova metoda čečenskih upornikov. Od začetka rusko-čečenskega konflikta naj bi bilo vsaj 9 večjih zajetij talcev.

V moskovskem primeru pa obstajajo nekatere razlike glede na preteklost.

Talci so bili zajeti v sami Moskvi, in ne v bližini spopadov, kot se je dogajalo v preteklosti. V preteklosti so ugrabitve izvajali predvsem redni čečenski vojaki, tokratni napad pa je izvedla posebej za to izurjena skupina, v kateri so kot teroristi sodelovale tudi ženske, kar do sedaj ni bila praksa v rusko-čečenskem konfliktu (Gorka, 2002:4).

6.4 Teroristični napad na vlake v Madridu 11. marca 2004

11. marca 2004 je prišlo do terorističnega napada v Madridu. Napad je bil sestavljen iz serije bombnih eksplozij na jutranjih vlakih, s katerimi so se v Madrid peljali predvsem delavci iz madridskega predmestja. Na vlakih so bile podtaknjene **bombe**, ki so se sprožile s pomočjo mobilnih telefonov. Od podtaknjenih 13 bomb jih je eksplodiralo 10.

Bombe so bile razporejene na štirih vlakih, in sicer:

- ob 7.39 uri so eksplodirale štiri bombe na vlaku, ki je pripeljal na železniško postajo Atocha,
- prav tako ob 7.39 uri so eksplodirale tri bombe na vlaku, ki je bil v bližini Atoche. Eksplozija je bila planirana prav tako na sami železniški postaji, vendar vlak zaradi rdeče luči na semaforju ni uspel pripeljati do tja,
- ob 7.41 uri sta eksplodirali dve bombi na vlaku na železniški postaji El Pozo del Tio Raimundo,
- ob 7.42 uri pa še bomba na vlaku na železniški postaji Santa Eugenia.

Največje **število žrtev**, 89, je bilo na železniški postaji Atocha, na El Pozu 70 in 17 na Santa Eugении (http://en.wikipedia.org/wiki/11_March_2004_Madrid_attacks).

Teroristični napad je izvedla maroška islamska skupina, ki je tesno povezana z Al Kajdo. Za **tarčo napada** so si izbrali **ekonomsko-infrastrukturni objekt** (železniška postaja).

V napadu je umrlo **191 ljudi**, več kot 1800 je bilo ranjenih. Bombe so bile nameščene celo tako, da bi se ob sočasnem delovanju vseh bomb porušila streha na železniški postaji, kar bi privedlo do še večjega števila žrtev. To jasno kaže, da je bil cilj teroristov povzročiti čim večje število žrtev. To je po Lockerbieju 1988 **najhujši teroristični napad v Evropi**. Šlo je za povsem nediskriminatorni napad, saj tarča napada ni bila točno določena oseba, ampak kdorkoli se je v tistih trenutkih zadrževal na postaji.

Napad se je zgodil točno 30 mesecev po napadih 11. septembra oziroma med obema dogodkoma je bilo 911¹⁶ dni. Napadalci pa so si za izvedbo napada izbrali javna prevozna sredstva, saj so bile bombe podtaknjene na vlakih, in ne na sami železniški postaji.

Bombe so bile časovno sprožene, zato so imeli napadalci dovolj časa, da so se umaknili. Zato med njimi ni bilo žrtev in tudi ni šlo samomorilski napad.

¹⁶ V ZDA, ter še nekaterih državah imajo drugačen datumski zapis, in sicer najprej napišejo mesec, nato dan, ter nato leto. Tako se 11. september (11.9.) zapiše 9.11.. V tem primeru časovna razlika med obema dogodkoma znaša ravno 911 dni, kar naj bi simboliziralo napade 11. septembra 2001.

6.5 Teroristični napad na šolo v Beslanu 1. septembra 2004

1. septembra 2004 so čečenski uporniki **zasedli šolo** v severnoosetskem mestu Beslan. V šolo so vdrli oboroženi z lahkim pehotnim orožjem in večjo količino klasičnega razstreliva in zajeli približno 1200 odraslih in otrok kot talce. Ob napadu je manjšemu številu talcev uspelo pobegniti, druge pa so ugrabitelji zaprli v šolsko telovadnico. Drama s talci se je razpletla po treh dneh, ko je po spletu naključij prišlo do manjše nenadne eksplozije in streljanja v šoli. Prišlo je do nenačrtovane sprožitve ene od eksplozivnih naprav. Iz šole so začeli bežati talci. Ruske varnostne sile so, misleč da so ugrabitelji namerno sprožili razstrelivo, začele napad na šolo. Ruskim enotam je uspelo vdreti v šolo in začeli so reševati talce. Pri tem je bilo večje število ugrabiteljev zajetih, delu pa je uspelo pobegniti, vendar so jih ruske varnostne sile kasneje ujele.

Napad so izvedli **čečenski uporniki** pod vodstvom Šamila Basajeva. Skupina napadalcev¹⁷ je bila sestavljena iz 33 ljudi, in sicer: 12 Čečenov, 2 Čečenk, 2 arabskih državljanov, drugih 19 pa je bilo pripadnikov kavkaških nacionalnih skupin. Poveljnik skupine, imenovane tudi Brigade mučenikov Riadusa Salihina, je bil Magomet Jevlojev. (http://en.wikipedia.org/wiki/Beslan_school_hostage_crisis).

Cilj islamskih upornikov ob napadu na šolo je bil prisiliti Rusijo in njene varnostne sile v brutalne povračilne akcije proti Čečeniji. Njihova logika je temeljila na tem, da čim več ljudi izve za zlorabe s strani Rusije. Več ko bo zapletenih v konflikt na tem območju, večja bo destabilizacija tega dela Rusije in večje bodo možnosti za osvoboditev južne muslimanske regije izpod moskovskega vpliva, kar bo hitreje pripeljalo do ustanovitve islamske države.

Želja po čim večji destabilizaciji tega območja in čim širših povračilnih ukrepih, kar bi potegnilo celotno regijo v začaran krog nasilja, je tudi pripeljala do izbora **šole za tarčo napada**. Šole so značilna »**mehka tarča**« (soft target) in idealna izbira za nasilen povračilni odgovor. Če bi teroristi za svoj cilj izbrali kak vojaški ali gospodarski objekt, bi bila ogorčenje in želja po maščevanju v javnosti veliko manjša.

¹⁷ Sum za napad je najprej padel na Al Kajdo.

Vzroki, da so napadli ravno šolo v Beslanu, so različni:

- skupini je uspelo priti samo do Beslana, in ne na rusko območje,
- v šoli so poleti potekala gradbena dela, pri čemer so sodelovala tudi čečenska podjetja. To jim je omogočilo uskladiščiti del orožja na samem mestu napada,
- Severni Oseti so po verski pripadnosti kristjani in so se v svoji zgodovini večkrat spopadali s svojimi muslimanskimi sosedi, kar bi še hitreje destabiliziralo regijo in jo zapletlo v versko motiviran konflikt.

Glede na to, da se teroristi ob zajetju talcev niso razstrelili in so se bili pripravljene pogajati, lahko sklepam, da ni šlo za samomorilski napad, kar dokazuje tudi, da ob napadu varnostnih sil niso uporabili razstreliva, ki so ga imeli na voljo, kljub vsemu pa se **število žrtev napada giblje med 330 in 350, kar je najhujši teroristični napad po 11. septembru 2001.** Pri tem pa se postavlja vprašanje, kakšno bi bilo število žrtev, če bi teroristi namerno sprožili vse razstrelivo, ki so ga imeli.

Tega napada ne moremo pripisati čečenskim upornikom kot celoti, saj so čečenske sile močno razdrobljene. Sestavljene so iz polavtonomnih skupin z različnimi poveljniki.

Mnogi od njih se ne borijo za neodvisno Čečenijo, temveč je njihov cilj ustanovitev islamske države oziroma islamske federacije na Kavkazu. Čečenija jim tako služi kot še ena od aren oziroma konfliktnih območij, s katerimi lahko pritiskajo na Rusijo.

Islamske skupine predstavljajo manjšino čečenskih upornikov, vendar imajo pred njimi veliko prednost, predvsem zaradi veliko večjih denarnih in materialnih sredstev, ki jih kot podporo svojemu boju dobivajo iz islamskih držav. Večina članov se jim pridruži zaradi želje po maščevanju, saj so v spopadih z rusko vojsko izgubili svoje bližnje. V primerjavi z gverilskimi skupinami, podrejenimi Aslanu Mashadovu, je privlačnost islamskih skupin za rekrute v hitrejšem in učinkovitejšem maščevanju. Bolj kot na gverilsko bojevanje se naslanjajo na teroristično delovanje, ki prinaša hitrejše in konkretnije rezultate kot gverilsko bojevanje.

Islamski uporniki so, za razliko od čečenskih gverilskih upornikov, skoraj vedno dobro oboroženi in opremljeni. Za uspešno opravljene naloge prejemajo uporniki tudi denarne nagrade. Če se ne vrnejo, je denarna podpora namenjena njihovim svojcem.

Teroristi so za napad porabili 9700 USD, izpeljalo ga je 33 ljudi. Te številke nazorno kažejo, s kako majhnimi finančnimi, kadrovske in materialnimi sredstvi teroristi lahko izvajajo svojo dejavnost.

6.6 Podobnosti in razlike med analiziranimi napadi

Analizirane napade lahko razdelim v dve skupini.

V prvi skupini so:

- napadi 11. septembra 2001,
- napad na Baliyu in
- napad v Madridu.

V vseh treh napadih so kot izvajalci nastopali člani **Al Kajde ali njej podrejene regionalne skupine**, uporabljena pa so bila **javna prevozna sredstva**. V napadih 11. septembra so z njimi neposredno izvedli napad oziroma so letala uporabili kot orožje. V napadu na Baliyu in Madridu pa so napadalci namestili bombe v avtomobile (Bali) in vlake (Madrid), vendar cilj teroristov v nobenem od teh treh napadov ni bil uničiti prevozna sredstva. Ta so jim služila le kot prenosnik.

Razlogi za teroristične napade na javna prevozna sredstva oziroma uporabo le-teh v terorističnih napadih so predvsem:

- odmevnost in zanesljivost učinka, saj ob izbiri pravega časa napada in z namensko eksplozivno napravo terorist povzroči zelo veliko žrtev,
- velika možnost uspeha in preprostost napada,
- nenadzorovanost in nezavarovanost večine javnih prevoznih sredstev,
- potniki najpogosteje nimajo stikov in običajno jih tudi ne zanima dogajanje okoli njih, pozitivne izkušnje z napadi v predhodnem obdobju (Klemenčič, 2005:8).

Teroristi pri izvajanju takih napadov ne smejo izstopati od povprečja potnikov ne po videzu, ne po prtljagi. Znani sta predvsem dve osnovni obliki napadov:

- napadi s postavljeno eksplozivno napravo in
- napadi samomorilcev, ki imajo eksplozivno napravo na sebi ali s seboj.

Tarče napadov so bile različne. Predvsem v napadih 11. septembra gre za zelo **simbolni tarči**, medtem ko sta bili v napadu na Baliyu in v Madridu izbrani **ekonomska in infrastrukturna tarča**. Vendar v nobenem od treh primerov cilj teroristov ni bil uničiti sam objekt in s tem povzročiti materialno škodo. Vse tarče so bile idealni objekti, v katerih se je ob točno določenih urah zadrževalo veliko število ljudi.

Med metodami, ki so jih teroristi uporabili za izvedbo napadov, imajo prav posebno mesto napadi 11. septembra 2001, saj je šlo za serijo koordiniranih skupinskih samomorilskih zračnih napadov, kakršnih prej še nismo poznali.

V napadih na Baliyu in v Madridu je šlo za bombna napada, kjer so uporabili doma izdelano klasično razstrelivo ob ravno pravem času, ko se je v obeh tarčah nahajalo veliko število ljudi. Napada na Baliyu in v Madridu naj bi bila tudi nekakšni nadaljevanji napadov 11. septembra, saj naj bi imela oba datuma izvedbe napadov simbolno povezavo z 11. septembrom.

V **drugo skupino** sodita napada v Rusiji (Moskva in Beslan), ki so jih izvedli čečenski uporniki oziroma islamske skupine znotraj čečenskih upornikov, ki se zavzemajo za islamsko državo na Kavkazu.

Tarče teh dveh napadov sta bila javna objekta, gledališče in šola. Obe tarči po mojem mnenju nimata posebne simbolne ali ekonomske vrednosti. Njuna posebnost in skupna značilnost je bila v tem, da se je v njih v izbranem trenutku nahajalo veliko število ljudi, ki so jih vzeli za talce, ne da bi le-ti nudili poseben odpor. To je teroristom dajalo dobro izhodišče za pogajanja.

V obeh napadih je bila uporabljena **metoda zajetja talcev**. Obakrat so imeli teroristi pri sebi tudi večjo količino razstreliva, kar jim je nudilo večjo varnost pred nepričakovanim vdorom varnostnih sil.

Pri napadu na moskovsko gledališče je bilo razstrelivo nedvomno namenjeno izvedbi samomorilskega napada, saj so teroristi talcem jasno povedali, da se nimajo namena vrniti domov. Ali je bilo razstrelivo v napadu na šolo v Beslanu prav tako namenjeno za samomorilski napad, ni povsem jasno.

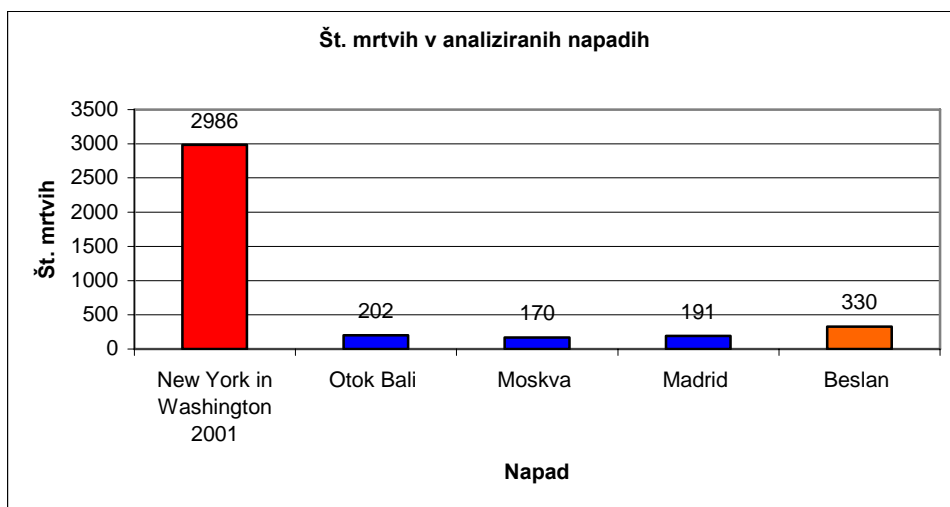
Kako bi se napada razpletla, če ne bi prišlo do posredovanja varnostnih sil, ostaja vprašanje. V moskovskem primeru je žrtve terjala uporaba plina, s katerim so varnostne sile omamile teroriste in talce. Za posledicami plina je umrlo tudi 120 talcev, sami teroristi pa so do vdora varnostnih sil ubili »le« dva talca. Prav tako ni popolnoma jasno, kakšen bi bil razplet v Beslanu, če ne bi prišlo do nepričakovane sprožitve razstreliva in nato vdora varnostnih sil v šolo.

Najbolj očitna skupna značilnost vseh petih napadov je, da so vsi imeli za posledico izredno veliko žrtev.

Za napade 11. septembra, napad na Baliu in napad v Madridu lahko trdim, da so teroristi namenoma povzročili veliko število žrtev, da bi s tem pritegnili pozornost javnosti. Po številu smrtnih žrtev močno izstopajo napadi 11. septembra, kar je jasno razvidno tudi iz Grafa 2. Vprašanje je, kako smotno je bilo to dejanje, še posebej zato, ker so se države močno osredotočile na uničenje izvajalcev terorističnih napadov in terorističnih organizacij. Ali ne bi bilo morda bolje pritegniti pozornost na drugačen način?

V napadu v Moskvi je treba veliko število žrtev pripisati akciji varnostnih sil. Ostaja odprto vprašanje, ali bi teroristi dejansko sprožili nastavljeni razstrelivo. Prav tako obstaja vprašanje, kako bi se končal napad v Beslanu. **Dejstvo pa je, da je napad v Beslanu po številu žrtev drugi najhujši teroristični napad.**

Graf 2: Število mrtvih v analiziranih napadih

Naslednja in vsem petim napadom skupna značilnost je, da so imeli vsi izvajalci **izrazito versko ozadje**, tako da lahko rečem, da je šlo pri izvajalcih predvsem za versko motivacijo.

Od petih analiziranih napadov so bili samo napadi 11. septembra samomorilski napadi. Kot samomorilski napad bi lahko označili še napad v Moskvi, ki pa so ga varnostne sile preprečile.

Tarče napadov so bile močno različne. Največji simbolni pomen sta imela že omenjena WTC in Pentagon, pri napadih na Baliju in v Madridu je šlo bolj ali manj za posredno simboliko, medtem ko o simbolnih tarčah v primerih v Rusiji ne moremo govoriti.

Neizpodbitno dejstvo je, da v nobenem izmed petih primerov **ni bilo uporabljeno orožje za množično uničevanje**. Veliko število žrtev je nastalo na zelo različne načine. Najbolj samosvoji so vsekakor napadi 11. septembra, kjer so bila potniška letala uporabljena kot vodljive rakete, lahko bi celo rekli, da so bili izvedeni na povsem svojevrsten način. V bombnih napadih na Baliju in v Madridu je bilo uporabljeno konvencionalno razstrelivo, prav tako v Beslanu, vendar se vseeno postavlja vprašanje, ali je bila eksplozija v Beslanu zgolj nesrečno naključje oziroma napačna ocena teroristov.

7. SPREMEMBE PO 11. SEPTEMBRU 2001

7.1 Delovanje sodobnih terorističnih organizacij od 11. septembra 2001 do danes

Napadi 11. septembra 2001 so začrtali novo, vendar ne prve ali edine ločnice v pojmovanju sodobnega terorizma.

Razlikovanje med **klasičnim** in **sodobnim terorizmom** se je začelo v **90. letih prejšnjega stoletja**. Osnova za razlikovanje med klasičnim in sodobnim terorizmom je napad teroristične organizacije oziroma japonskega kulta Aum Šinrikjona tokijsko podzemno železnico leta 1995. Napad je bil izveden s kemičnim bojnim plinom sarinom. S tem je prvič v zgodovini neki teroristični organizaciji uspelo samostojno in neodvisno, torej brez pomoči oziroma podpore države, izdelati in dejansko uporabiti kemično orožje v večjem obsegu. To je bil znak, da je presežen tehnološki prag, ki je do tedaj v terorizmu zadrževal pojav orožij za množično uničevanje.

S tem so nastopile tudi spremembe v strategiji delovanja terorističnih organizacij. Te organizacije so zdaj državi postale grožnja, kakršna ji je do tedaj pretila samo s strani druge države.

Za obdobje 90. let prejšnjega stoletja je bilo značilno, da so se strokovnjaki in tudi same države osredotočale predvsem na sredstva in tehnologijo, ki jih uporabljajo teroristi, veliko manj pa je bilo poudarka na samih usmeritvah, ciljih in tarčah terorističnih organizacij.

V tem obdobju so vse bolj začele pridobivati pomen tudi versko motivirane teroristične organizacije, ki so bile pripravljene brez pomisleka uporabiti orožje za množično uničevanje, če bi le imele dostop do njega.

Prav povezanost **orožja za množično uničevanje** in **pojav versko motiviranih terorističnih organizacij** je pripeljal do tako imenovanega new age terorizma oziroma do sodobnega terorizma (Gearson, 2002:21).

Zanj je postalo značilno predvsem sledeče:

- celična struktura terorističnih organizacij,
- možnost uporabe orožij za množično uničevanje,
- predvsem verska motivacija,

- asimetrične metode boja.

Napadi 11. septembra pa so že zgoraj omenjenim razsežnostim sodobnega terorizma dodali še **štiri nove lastnosti terorističnega delovanja**, ki se do tedaj niso pojavljale:

- **število žrtev** – število žrtev v napadu je preseglo število žrtev v napadu na Pearl Harbour 1941,
- **spremenjena narava napada**; napadi so bili povsem:
 - nenadni in nepričakovani,
 - izvedeni brez uporabe konvencionalnega orožja ali sodobne tehnologije,
- **nov tip nasprotnika**: izvedle so jih nedržavne organizacije in po mednarodnem pravu ne sodijo v nobeno kategorijo agresije,
- **tarča napada** je bila najmočnejša svetovna velesila – supersila, njeno ozemlje pa je veljalo za najvarnejše (SIPRI, 2002:5).

Vendar je Al Kajda pri izvedbi napadov 11. septembra 2001 **uporabila že znane metode terorizma**: presenečenje, načrtovanje, urjenje, željo po samomorilnosti.

Pri vsem tem pa se je izognila problemom, ki nastajajo pri razvijanju in uporabi orožij za množično uničevanje. Napad je bil izveden na povsem samosvoj način, brez uporabe tako konvencionalnega kot tudi orožja za množično uničevanje.

Napadom 11. septembra 2001 so sledili napadi z **antraksom**, ki sodi med biološka orožja. Vendar so bili učinki napadov z antraksom zanemarljivi, če jih primerjamo z bombnim napadom. Določene teroristične organizacije bodo morda z uporabo orožij za množično uničevanje poskušale preseči učinke in posledice napadov 11. septembra 2001, vendar napadi z antraksom in napad na tokijsko železniško postajo s kemičnim bojnim plinom sarinom nakazujejo, da je uporaba orožij za množično uničevanje dogodek majhne verjetnosti in zaenkrat tudi še majhnega učinka.

Najhujše teroristične napade v **21. stoletju** so izvedli teroristi s **prevladujočo versko motivacijo**. Tudi sicer je v drugih sodobnih napadih prevladovala verska motivacija za izvedbo terorističnih dejanj.

Samomorilski napadi so od leta 1983 naprej stalnica v mednarodnem varnostnem okolju. Teroristi jih izvršujejo zaradi prednosti, ki jih imajo samomorilski napadalci pred drugimi metodami terorističnega delovanja. Vendar obstaja dejstvo, da so za izvedbo samomorilskega terorističnega napada potrebne obsežne, predvsem psihološke priprave in pridobivanje ustreznih članov, kar pa je dovolj velika ovira za teroristične organizacije, da samomorilske napadalce uporabijo samo za pomembnejše napade. Po napadih 11. septembra 2001 je število samomorilskih terorističnih napadov sicer močno poskočilo, predvsem v konfliktu med Palestinci in Izraelci. Za primerjavo, med leti 1993 in 2000 je bilo izvedenih 42 samomorilskih napadov proti Izraelcem. Samo v letu 2001 pa so teroristične organizacije, kot so Hamas, Islamski džihad in Brigade mučenikov Al Akse izvedle 36 samomorilskih napadov na Izraelce. (Nacos, 2004:186).

Sprememba, ki v primerjavi s preteklostjo najbolj bode v oči, je **število žrtev**, ki jih povzročijo teroristični napadi. Med letom 1968 in 2001 je bilo med 10.000 terorističnimi napadi 14 takšnih, v katerih je bilo več kot 100 smrtnih žrtev. V 21. stoletju pa je bilo do danes že pet terorističnih napadov, ki so po številu žrtev močno presegle število 100. Pri tem seveda izstopajo napadi 11. septembra 2001, kjer je bilo število žrtev ogromno. Vendar tudi drugi štirje analizirani teroristični napadi sodijo v skupino tistih, ki so povzročili več kot 100 smrtnih žrtev.

Samo število terorističnih napadov je sicer manjše, kot je bilo v preteklosti, a se število smrtnih žrtev na posamezen napad povečuje (Palfy, 2003:92).

Predvsem število žrtev, in ne toliko tarča napada, je postalo tisti element terorističnega napada, ki obrne pozornost javnosti na napad in posredno tudi na cilje, za katere se zavzema teroristična organizacija, ki je napad izvedla.

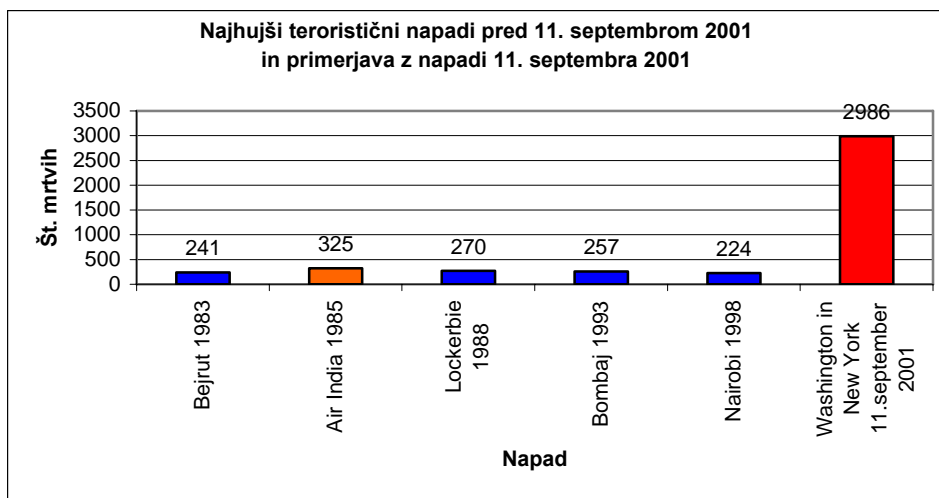
Glede na število smrtnih žrtev so najhujši teroristični napadi pred 11. septembrom 2001 naslednji:

- 325 mrtvih v strmoglavljenju letala Air India leta 1985 (bomba),
- več kot 300 mrtvih v bombnem napadu v Bombaju leta 1993,
- 270 mrtvih v strmoglavljenju letala Pan Am nad Lockerbiejem leta 1988 (bomba),
- 241 mrtvih v samomorilskem bombnem napadu v Bejrutu leta 1983,

- 212 mrtvih v bombnem napadu na ameriško veleposlaništvo v Keniji leta 1998 (Jenkins v Hoge, 2001:4–5).

Na Grafu 3 je jasno vidna primerjava petih najhujših terorističnih napadov pred 11. septembrom 2001 z napadi 11. septembra 2001.

Graf 3: Najhujši teroristični napadi pred 11. septembrom 2001 in primerjava z napadi 11. septembra 2001

Teroristično delovanje pred 11. septembrom 2001 kaže, da so teroristi že v preteklosti imeli zmožnosti za izvedbo terorističnih napadov z velikim številom smrtnih žrtev, vendar so jih izvedli redko, predvsem zato, ker je tako početje veljalo za bolj ali manj kontraproduktivno. Postopoma pa je svetovna javnost postajala vedno bolj imuna na nasilje, zato je bila za pritegnitev javnosti potrebna vedno večja eskalacija nasilja.

Ob tem ne smemo pozabiti na dejstvo, da je bila v **70. in 80. letih 20. stoletja gonilna sila teroristične dejavnosti ideologija**, proti koncu stoletja pa je na njeno mesto vedno bolj stopala **vera**. In tako je prišlo do pojava teroristov, ki mislijo, da imajo od boga dano pravico za ubijanje in se ne ozirajo na število žrtev za dosego svojih ciljev.

Tesno povezana s številom žrtev je tudi izbira tarče napada. Teroristi izbirajo predvsem »mehke tarče« (soft targets), torej civilne tarče in tiste, za katere vedo, da jim ne morejo nuditi odpora, hkrati pa napadi na civilne tarče zagotavljajo večjo odmevnost kot napadi na vojaške ali ekonomske tarče. Odmevnost pa je eden od ciljev, za katere si prizadeva vsaka teroristična organizacija.

7.2 Delovanje sodobnih terorističnih organizacij v prihodnosti

Nadaljnji razvoj strategije delovanja sodobnih terorističnih organizacij je trenutno tesno povezan z delovanjem teroristične organizacije Al Kajda.

Al Kajdin dolgoročni cilj je prevzeti glavno vlogo med islamskimi ekstremističnimi organizacijami z namenom, da bi vpeljala islam na način, kot ga razumejo oni. Njen način dela vsebuje napade z velikim številom žrtev na zahodne interese in cilje, hkrati pa poskuša prevzeti nadzor nad drugimi islamskimi skupinami in organizacijami po svetu.

Njen uspeh je odvisen predvsem od njenih možnosti, da vseskozi izvaja konflikte nizke intenzivnosti z Zahodom in hkrati s spektakularnimi terorističnimi napadi potrjuje svoj status med drugimi terorističnimi organizacijami.

Al Kajdine možnosti za nadaljnje delovanje naj bi se nahajale znotraj sledečih okvirjev:

- Al Kajda ima še zmerom zmožnosti za izvedbo terorističnih napadov, vendar manjše velikosti, kot so bili napadi 11. septembra 2001,
- srednjeročno gledano bo Al Kajda poskušala nadaljevati teroristične napade velikih razsežnosti, pri tem pa ne moremo zagotovo vedeti, da ne bo prišlo do uporabe orožij za množično uničevanje,
- obstaja večja verjetnost, da bodo tarče mednarodnih terorističnih napadov predvsem poslovni objekti in gosto naseljena okolja, medtem ko se za domači terorizem predvideva, da bodo tarče predvsem vojaški in državni – vladni objekti. (Christopher, 2002:8–13)

Samomorilski napadi še zmerom ostajajo možna grožnja, pri čemer naj bi bili v največji nevarnosti objekti ZDA in Izraela.

Opredelimo lahko tri možne skupine tarč:

- pričakuje se porast napadov na poslovne objekte namesto na vojaške in diplomatske objekte, predvsem zato, ker so prvi veliko lažja tarča in ker so »mehka tarča« (soft target). Napad na civilne tarče pa prinaša veliko večji odziv javnosti kot napad na vojaške ali diplomatske tarče.
- povsem nedolžni civilisti so postali normalna in vsakdanja tarča. Zato lahko pričakujemo povečano število napadov na okolja, kjer bi bilo veliko število žrtev,

- teroristi bodo raje napadali simbolne tarče kot tiste, kjer bi nastalo veliko število žrtev, predvsem zato, ker se tako lahko izognejo povračilnim ukrepom ZDA in njenih zaveznic.

Predvidevam lahko, da bo v naslednjih letih v terorističnih napadih uporabljeno predvsem konvencionalno orožje in različne, predvsem improvizirane eksplozivne naprave.

Orožje za množično uničevanje naj bi bile sposobne uporabiti predvsem teroristične organizacije z verskimi, anarhističnimi ali desničarskimi ideologijami, vendar v naslednjih 10 letih, in ne že danes. Uporaba orožja za množično uničevanje se predvideva predvsem proti infrastrukturnim objektom, in manj proti sami populaciji (Christopher, 2002:8–13).

Konvencionalni teroristični napadi naj bi bili usmerjeni predvsem na transportno infrastrukturo in strateške naprave, kot so: jezovi, elektrarne, rafinerije, prav tako pa ne moremo izključiti območij z gosto poselitvijo in manjših konvencionalnih napadov predvsem domačih terorističnih organizacij (domači terorizem) na šole, bolnišnice ..., ki bi povzročili notranje napetosti v državah.

Če poskusim narediti seznam napadov, ki naj bi bili najbolj verjetni, lahko rečem, da so najbolj verjetni konvencionalni napadi na simbolne tarče, sledijo jim konvencionalni napadi, pri katerih bi nastalo veliko število žrtev, šele nato se pričakuje napad z orožjem za množično uničevanje. Pri tem moram predvsem predvideti, da se lahko poveča število napadov radikalnih islamskih gibanj.

8. SKLEP

V splošni hipotezi, ki sem jo postavil na začetku naloge, sem predpostavil, da se strategija delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju razlikuje od delovanja terorističnih organizacij v preteklosti, prav tako pa se tudi teroristični napadi v 21. stoletju razlikujejo od napadov v preteklosti.

Napadi 11. septembra 2001 so vsekakor prinesli neke spremembe v strategiji delovanja sodobnih terorističnih organizacij. Da bi ugotovil, kje in kako so se spremembe zgodile, sem iz osnovne hipoteze izvedel štiri hipoteze, ki so mi bile v pomoč pri analizi sprememb in s katerimi sem tudi analiziral pet terorističnih napadov. V teoretičnem delu diplomske naloge sem predstavil nekatere teoretične koncepte in področja, na katerih naj bi prišlo do sprememb v strategiji delovanja terorističnih organizacij. Z analizo terorističnih napadov pa sem poskušal pridobiti empirična dejstva in preveriti, ali je dejansko prišlo do sprememb.

Konec 20. in začetek 21. stoletja je zaznamovalo predvsem predvidevanje, da bodo teroristi v svojih terorističnih napadih namesto klasičnega razstreliva začeli uporabljati orožje za množično uničevanje.

Dejstvo je, da je do danes samo v dveh primerih prišlo do uporabe orožij za množično uničevanje. Prvi primer je napad teroristične organizacije Aum Šinrikjo na tokijsko podzemno železnico leta 1995, kjer so teroristi uporabili kemični bojni plin sarin. Napadi z antraksom po 11. septembru 2001 v ZDA pa so prvi teroristični napadi z uporabo biološkega orožja.

Tako v analiziranih napadih kot tudi v vseh ostalih napadih, ki so se zgodili do danes, razen v zgoraj omenjenih primerih, ni bilo uporabljeno orožje za množično uničevanje. Teroristi so se pri svojih napadih zanašali predvsem na uporabo konvencionalnega razstreliva in pehotnega ter ročnega orožja. Napadi 11. septembra 2001 pa so primer improviziranega orožja, ki pa je imelo strahotne posledice. Glede na zgoraj napisano moram zavrniti svojo prvo izvedeno hipotezo, ki se je glasila: *»Teroristi pri izvajanju napadov vse pogosteje namesto klasičnega razstreliva uporabljajo orožje za množično uničevanje.«*

Samo število terorističnih napadov upada. Zato pa se večja števila žrtev napada. Pri tem še posebej izstopajo napadi 11. septembra 2001, ki so najhujši teroristični napadi doslej, število žrtev pa je povsem neprimerljivo s terorističnimi napadi v preteklosti. Vendar se z napadi 11. septembra 2001 večanje števila žrtev terorističnih napadov ni ustavilo. Drugi štirje analizirani teroristični napadi sicer niso povzročili tako ogromnega števila žrtev, a jih vseeno ne smemo zanemariti, še posebej, če sta nam znani dve dejstvi, in sicer, da je teroristični napad v Beslanu 1. septembra 2004 drugi najhujši teroristični napad po številu žrtev in da je bilo tudi v preostalih treh napadih več kot 100 smrtnih žrtev. Kot sem že omenil, je bilo pred letom 2001 »le« v 14 napadih več kot 100 smrtnih žrtev. V petih letih 21. stoletja pa je bilo napadov z več kot 100 smrtnimi žrtvami že pet. Na podlagi zgornjih ugotovitev moram potrditi svojo drugo izvedeno hipotezo: *»Strategija delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju je naravnana k čim večjemu številu žrtev.«*

V preteklosti so bili tarče terorističnih napadov predvsem pomembne oziroma simbolne politične osebnosti, državni uslužbenci, administrativni in politični centri posameznih držav, vojaški in ekonomski objekti.

Tarči terorističnih napadov 11. septembra 2001 sta imeli velik simbolni pomen, saj sta simbolizirali ekonomsko in vojaško moč ZDA in zahodnega sveta. Tarče drugih analiziranih terorističnih napadov pa so, po mojem mnenju, imele veliko manjši simbolni pomen. Teroristom, ki so izvedli preostale štiri analizirane napade, je bilo pomembno predvsem to, da se je v tarčah v trenutku napada nahajalo večje število ljudi. Za teroristična napada v Moskvi in Beslanu lahko rečem, da je imelo veliko število ljudi, ki se je nahajalo v tarči napada, predvsem praktično vrednost, saj je teroristom zagotavljalo dobro izhodišče za pogajanja. Tega pa ne morem trditi za napada na Baliu in v Madridu, kjer sta bili tarči izbrani izključno zaradi velikega števila žrtev, ki sta jih povzročila napada. Simbolizem je sicer še vedno močno prisoten v terorističnih napadih in terorističnem delovanju, vendar mislim, glede na analizirane napade, da teroristi svoje tarče izbirajo vedno bolj nediskriminatorno in brez večjega simbolnega pomena. Tako lahko le delno potrdim svojo tretjo delovno hipotezo: *»Med terorističnimi tarčami v svetu v 21. stoletju prevladujejo tarče s simbolnim pomenom.«*

Današnje samomorilske napadalce lahko označimo kot sodobne fedajine. Fedajini so že takrat verjeli, da jim samomorilski napad odpira vrata v raj. To prepričanje se do danes ni spremenilo. Samomorilski napadi se konstantno pojavljajo od leta 1983 naprej. Samomorilski napadalci združujejo v sebi lastnosti skoraj idealnega orožja. Napadi 11. septembra 2001 niso pri tem nikakršna izjema, lahko kvečjemu rečem, da so jih člani Al Kajde nadgradili, saj so izvedli prve zračne skupinske samomorilske napade. Teroristične organizacije, ki danes izvajajo samomorilske napade, imajo predvsem versko ozadje, tako da je pri samih samomorilskih napadcih prisotna verska motivacija. Teroristična organizacija, ki je v preteklosti pogosto uporabljala samomorilske napadalce, so bili Tamilski tigri. Le-ti naj bi bili tudi dokaz, da lahko tudi posameznik, ki nima verske motivacije za terorizem, pod določenimi psihičnimi in političnimi pritiski izvede samomorilski napad. Glede na analizirane teroristične napade lahko potrdim svojo četrto hipotezo, ki se glasi: *»Vse številnejši so samomorilski napadi versko motiviranih pripadnikov terorističnih organizacij.«* Dejstvo je, da danes samomorilske napade izvajajo predvsem versko motivirani pripadniki. Samomorilski napadi ostajajo stalnica terorističnega delovanja. Na določenih območjih oziroma v določenih konfliktih je po 11. septembru 2001 prišlo do porasta števila samomorilskih terorističnih napadov, pri tem mislim predvsem na konflikt med Palestinci in Izraelci.

Iz zgoraj napisanega lahko ugotovim, da je v strategiji delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju prišlo do določenih sprememb. Značilnost terorizma 21. stoletja, ki se najbolj razlikuje od značilnosti klasičnega terorizma in hkrati najbolj bode v oči, je število žrtev, ki jih le-ta povzroča. Medtem ko je za klasični terorizem značilno nekoliko manjše število smrtnih žrtev terorističnega napada, pa je za sodobni terorizem značilno veliko število žrtev terorističnega napada. Tudi pri izbiri tarč je prišlo do sprememb. Izbiranje posameznih oseb ali točno določenega objekta je zamenjalo povsem nediskriminatorno izbiranje tarč. Simbolnost tarč pa se je podredila izbiri tiste tarče, v kateri se nahaja veliko število ljudi. To sta največji spremembi v strategiji delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju v primerjavi s klasičnim terorizmom. Po drugi strani pa se teroristi pri svojem delovanju še vedno opirajo na pehotno orožje in klasično razstrelivo, in ne na orožje za množično uničevanje, kot sem predpostavljal.

Glede na vse to lahko potrdim svojo splošno hipotezo, ki pravi: *»Strategija delovanja terorističnih organizacij v 21. stoletju se razlikuje od delovanja terorističnih organizacij v preteklosti, prav tako se tudi njihovi teroristični napadi razlikujejo od napadov v preteklosti.«*

Dejstvo je, da je prišlo do sprememb, vendar ne na vseh tistih področjih, kjer sem predvidel. Klasične teroristične značilnosti, kot so ustvarjanje psihološkega učinka, spodbujanje represivnega odgovora in komunikativnost terorističnega delovanja pa ostajajo še zmerom glavne lastnosti terorističnega delovanja.

Teroristični napadi, izvedeni na klasičen način, so se pokazali kot povsem možna, verjetna in dolgoročna izbira teroristov. Lahko zaključim, da klasičnega terorizma še ni povozil čas.

Dokaz za to so tudi zadnji teroristični napadi v Londonu (7. julij 2005), ko so teroristi z uporabo samomorilskih napadalcev, opremljenih z eksplozivnimi napravami, izvedli napade na londonska javna prevozna sredstva (podzemno železnico in avtobus) in pri tem povzročili osemnosemdeset smrtnih žrtev.

9. VIRI

Knjige:

- 1) Čuček, Janez (1981) Terorizem. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- 2) Dimitrijević, Vojin (2000) Terorizam. Beograd: K.V.S.
- 3) Gus, Martin (2003) Understanding Terrorism – Challenges, Perspectives and Issues. London: Sage Publications.
- 4) Hoge, James in Rose, Gideon ur. (2003) How did this happen? Terrorism and the new war. New York: Public Affairs.
- 5) Krunić, Zoran (1997) Strategija posrednega nastopanja: način uresničevanja agresivnih političnih ciljev brez odkrite uporabe oboroženega nasilja. Ljubljana: Unigraf.
- 6) Miholič, Andrej (2003) Logistične značilnosti sodobnih terorističnih skupin. Diplomsko delo, Ljubljana: FDV.
- 7) Oxforddova enciklopedija zgodovine (1993) od 19. stoletja do danes. Ljubljana: DZS.
- 8) Purg, Adam (1997) Boj proti mednarodnemu terorizmu. Ljubljana: VPVS.
- 9) Smolej, Gregor (2003) Kaj je terorizem? Diplomsko delo, Ljubljana: FDV.
- 10) Slovar slovenskega knjižnega jezika – SSKJ (1995) Ljubljana: DZS.
- 11) Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Yearbook 2002. Oxford: Oxford University Press 2002.
- 12) Sun, Tsu (1998) Umetnost vojne. Ljubljana: Amalietti.
- 13) Svete, Uroš (2002) Vloga in pomen informacijske tehnologije v sodobnem asimetričnem vojskovanju. Magistrsko delo, FDV: Ljubljana.
- 14) Taylor, M. (1988). The Terrorist. London: Brassey's Defence Publishers
- 15) Teorija strategije – študijsko gradivo 2002. FDV: Ljubljana.
- 16) Tuman, S. Joseph (2003) Communicating terror. London: Sage Publications.
- 17) V. E. – Vojna enciklopedija (1967) Beograd: Vojno izdavački zavod.

Članki:

- 1) Aaron, Christopher (2002) Terrorism threat survey 2002. *Jane's Intelligence* 14 (10), 8–13.
- 2) Brooks, David (2004) The Culture of Martyrdom: How Suicide Bombing Became not Just a Means but an End. V Martin Gus (ur.) *The new era of terrorism*. 143–146. London Sage Publications.
- 3) Crenshaw, Martha (2001) v David J. Whittaker (ur.) *The Terrorism Reader*, 6–10. London in New York: Routledge.
- 4) Dedeoglu, Beril (2003) Bermuda Triangle: Comparing Official Definitions of Terrorist Activity. *Terrorism and Political Violence* 15 (3), 81–110.
- 5) Galeotti, Mark (2002) Chechen militants bring their war to Moscow. *Janes's Intelligence* 14 (12), 46–49.
- 6) Galeotti, Mark (2004) Beslan shows growing Islamist influence in Chechen war. *Jane's Intelligence* 16 (10), 12–17.
- 7) Gearson, John (2002) The Nature of Modern Terrorism v Lawrence Freedman (ur.) *Superterrorism – policy responses*. 7–24. Oxford: Blackwell Publishing.
- 8) Gorka, S. (2002) A new and bloody era in the Russian – Chechen conflict. *Jane's Terrorism & Security Monitor*; November 2002, 3.
- 9) Gunaratna, Rohan (2001) Terror from the sky. *Jane's Intelligence* 13(10), 6–9.
- 10) Gunaratna, Rohan (2003) Al-Qaeda's operational ties with allied groups. *Jane's Intelligence* 15 (02), 20–22.
- 11) Hoffman, Bruce (2003) v Martin Gus *Understanding Terrorism – Challenges, Perspectives and Issues*, 33. London: Sage Publications.
- 12) Jasparro, Christopher (2004) Madrid attacks point to sustained Al-Qaeda direction. *Janes Intelligence* 16(08), 30–33.
- 13) Klemenčič, Franc (2005) London ni bil prvi ... v Revija Obramba 37 (8), 6–10.
- 14) Laquer, Walter (2003) v Martin Gus *Understanding Terrorism – Challenges, Perspectives and Issues*, 32. London: Sage Publications.
- 15) Nacos L., Brigitte (2004) The Terrorist Calculus Behind 9–11: A Model for Future Terrorism? v Gus Martin (ur.) *The new era of terrorism*. 176–188. London Sage Publications.

- 16) Palfy, Arpad (2003) Weapons System Selection and Mass-Casualty Outcomes. *Terrorism and Political Violence* 15 (2), 81–95.
- 17) Predovič (2002) Se Rdeče brigade vračajo? *Radar* 284:74.
- 18) Quillen, Chris (2004) A historical analysis of Mass Casualty Bombers v Gus Martin (ur.) *The new era of terrorism*. 31–42. London Sage Publications.
- 19) Reich, Walter v (2003) v Martin Gus *Understanding Terrorism – Challenges, Perspectives and Issues*, 32. London: Sage Publications.
- 20) Sageman, Marc (2004) Profil tipičnega člana Al Kajde. *Delo* 13. 8.:10.
- 21) Sederberg, Peter (2001) v David J. Whittaker (ur.) *The Terrosim Reader*, 3. London in New York: Routledge.
- 22) Spechard in dr. (2004) Research note: Observations of suicidal terrorists in action. *Terrosim and Political Violence* 16 (2), 305–327.
- 23) Umek, Peter (2001) v *Varstvoslovje* 3 (4), 247–253.
- 24) US State Department (2001) v David J. Whittaker (ur.) *The Terrorism Reader*, 3. London in New York: Routledge.

Internetni viri:

- 1) Ganor, Boaz (2005) Suicide Terrorism: an Overview. www.ict.org.il (26.04.2005)
- 2) http://en.wikipedia.org/wiki/11_March_2004_Madrid_attacks (23.04.2005)
- 3) http://en.wikipedia.org/wiki/2002_Bali_bombing (23.04.2005)
- 4) <http://en.wikipedia.org/wiki/9/11> (23.04.2005)
- 5) http://en.wikipedia.org/wiki/Beslan_school_hostage_crisis (23.04.2005)
- 6) http://en.wikipedia.org/wiki/Budyonnovsk_hospital_hostage_crisis (23.04.2005)
- 7) http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents (23.04.2005)
- 8) http://en.wikipedia.org/wiki/Moscow_theater_hostage_crisis (23.04.2005)
- 9) <http://www.jmu.edu/orgs/wrni/it4.html> (21.04.2005)
- 10) Schweitzer, Yoram (2000) Suicide Terrorism: Development & Characteristics. <http://www.ict.org.il> (26.4.2005)
- 11) <http://www.delo.si> (26.04.2005)
- 12) http://www.arso.gov.si/podro~cja/vreme_in_podnebje/napovedi_in_podatki/aladin/aladin.htm (23.10.2005)

Priloga 1: Seznam terorističnih organizacij pod okriljem Al Kajde

- Abu Sajaf
- Moro Islamic Liberation Front
- Kumpulan Militant Malaysia
- Laskarah Jundulah
- Džama Islamija
- Al Takfir val Hijara
- Salafist Group for Preaching and Combat
- Egyptian Islamic Jihad Group (Al Gamaa al Islamiya)
- Al Itihad al Islami
- Tunisian Combatant Group
- Lybian Islamic Fighter
- Al Ansar Mujahidin in Chechenya

(Gunaratna, 2003:20)

Priloga 2: Narodnosti žrtev napada na Baliju in njihovo število

Narodnost	Število žrtev
• Avstralci	88
• Indonezijci	38
• Britanci	26
• Američani	7
• Nemci	6
• Švedi	5
• Nizozemci	4
• Francozi	4
• Danci	3
• Novozelandci	3
• Švicarji	3
• Brazilci	2
• Kanadčani	2
• Japonci	2
• Južnoafričani	2
• Južni Korejci	2
• Ekvadorci	1
• Grki	1
• Italijani	1
• Poljaki	1
• Portugalci	1
• Tajvanci	1

(http://en.wikipedia.org/wiki/2002_Bali_bombing)

Priloga 3: Tabelarni pregled anliziranih terorističnih napadov

Datum	Kraj	Tarča	Št. mrtvih	Št. ranjenih	Metoda	Izvajalci	Posebnost
11. september 2001	New York in Washington	WTC in Pentagon	2986	8700	prvi "zračni" samomorilski napad	Al Kajda	najhujši teroristični napad na svetu
12. oktober 2002	mesto Kuta na otoku Baliu	nočna kluba	202	209	bomba in avto bomba	Džama Islamija, skupina, ki deluje pod okriljem Al Kajde	ozhčujemo ga tudi kot avstralski 11. september
26. oktober 2002	Moskva	gledališče	120	349	zajetje talcev (lahko pehotno orožje in eksplozivna sredstva)	čičenski uporniki	večina talcev je umrla za posledicami reševalne akcije
11. marec 2004	Madrid	vlaki in železniška postaja	191	1800	podstavljenih več (13) bomb; eksplodiralo 10 bomb	Maroška islamska skupina, ki deluje pod okriljem Al Kajde	najhujši teroristični napad v Evropi po Lockerbieju 1988
1. september 2004	Beslan; Severna Osetija	šola	330 - 350	672	zajetje velikega števila talcev (pehotno orožje in eksplozivna sredstva)	čičenski uporniki	drugi najhujši teroristični napad na svetu